

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., професор
_____ Володимир СИБІРЦЕВ
«__» _____ 20 __ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:

«Механізм формування власного капіталу банку та шляхи його вдосконалення»

Виконала: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи
ФС – 21м ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування» спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
_____ **Верболоз Анастасія Костянтинівна**
«__» _____ 20 __ р.

Керівник: кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінанси, банківська справа та страхування
_____ **Кравченко Вікторія Петрівна**
«__» _____ 20 __ р.

Рецензент: посада (за наявності)

Рецензент: науковий ступінь, посада, вчене звання

м. Кропивницький

Завідувачу кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Сибірцеву В.В.

здобувача вищої освіти економічного
факультету групи ФС – 21М

(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»)

Верболоз Анастасія Костянтинівна

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему:

«Механізм формування власного капіталу банку та шляхи його вдосконалення»

«__» _____ 20__ р.

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

_____ канд. екон. наук, доцент **Кравченко Вікторія Петрівна**
(підпис)

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

_____ док. екон. наук, професор **Сибірцев Володимир Васильович**
(підпис)

«__» _____ 20__ р.

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Ступінь вищої освіти магістр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

«__» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Верболоз А.К.

(прізвище та ініціали)

1. Тема роботи «Механізм формування власного капіталу банку та шляхи його вдосконалення»

(назва)

2. Керівник роботи Кравченко В. П. канд. екон. наук, доцент

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи дослідити механізм формування власного капіталу банку та шляхи його вдосконалення; визначити сутність та види банківського капіталу; розглянути функції та складові власного капіталу банку; визначити нормативно-законодавчу базу регулювання власного капіталу в банках України; розглянути організаційно-економічну характеристику АТ КБ «ПриватБанк»; провести аналіз власного капіталу на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»; здійснити аналіз та оцінку ефективності управління власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк»; узагальнити фактори, які впливають на формування власного капіталу банку; визначити джерела нарощування власного капіталу банку; запропонувати удосконалення механізму формування власного капіталу банку.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Кравченко В.П.		
2	Кравченко В.П.		
3	Кравченко В.П.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	жовтень 2022	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	жовтень 2022	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	жовтень 2022 жовтень-листопад 2022 листопад 2022 листопад 2022	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	листопад 2022	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	грудень 2022	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	грудень 2022	
7.	Відгук керівника	грудень 2022	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписки, опубліковані статті).	грудень 2022	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	грудень 2022	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	грудень 2022	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	грудень 2022	
12.	Захист роботи	грудень 2022	

Дата видачі завдання:

«___» _____ 20__ р.

_____ Кравченко В.П.
(підпис керівника) (прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

«___» _____ 20__ р.

_____ Верболоз А.К.
(підпис здобувача) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Верболоз А.К. Механізм формування власного капіталу банку та шляхи його вдосконалення. Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2022.

У роботі досліджено механізм формування власного капіталу банку та шляхи його вдосконалення. Визначено сутність та види банківського капіталу. Розглянуто функції та складові власного капіталу банку. Визначено нормативно-законодавчу базу регулювання власного капіталу в банках України.

Розглянуто організаційно-економічну характеристику АТ КБ «ПриватБанк». Досліджено фінансовий стан АТ КБ «ПриватБанк». Проведено аналіз власного капіталу банку. Здійснено оцінку ефективності управління власного капіталу банку.

Запропоновано удосконалення механізму формування власного капіталу банку. Узагальнено фактори, які впливають на формування власного капіталу банку. Скомпоновано джерела нарощування власного капіталу банку.

Ключові слова: банківський капітал, власний капітал банку, статутний капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, субординований борг, капіталізація, управління капіталом, механізм формування власного капіталу банку.

ANNOTATION

Verboloz A.K. Mechanism of formation of the bank's own capital and ways of its improvement. Manuscript.

Final qualification work on degree of the second (master's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Central Ukrainian National Technical, Kropyvnytsky, 2022.

The work examines the mechanism of the formation of the bank's own capital and the ways of its improvement. The essence and types of bank capital are defined. The functions and components of the bank's own capital are considered. The normative-legislative framework for the regulation of equity capital in Ukrainian banks has been defined.

The organizational and economic characteristics of JSC CB "PrivatBank" were considered. The financial condition of JSC CB "PrivatBank" was investigated. An analysis of the bank's own capital was carried out. An assessment of the efficiency of the bank's own capital management was carried out.

It is proposed to improve the mechanism of the formation of the bank's own capital. The factors influencing the formation of the bank's own capital are summarized. Sources of increasing the bank's own capital have been compiled.

Key words: bank capital, bank equity, authorized capital, reserve capital, retained earnings, subordinated debt, capitalization, capital management, mechanism of bank equity formation.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ	6
1.1. Сутність та види банківського капіталу	6
1.2. Функції власного капіталу банку	12
1.3. Нормативно-законодавча база регулювання власного капіталу в банках України	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	23
2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ КБ «ПриватБанк»	23
2.2. Аналіз власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк»	30
2.3. Аналіз ефективності управління власним капіталом АТ КБ «ПриватБанк»	38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	49
3.1. Обґрунтування впливу факторів на формування власного капіталу банку	49
3.2. Джерела нарощування власного капіталу банку	51
3.3. Удосконалення механізму формування власного капіталу банку	55
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	71

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах нестабільного розвитку економіки та складної ситуації в країні, головною проблемою банківської системи є підтримка стабільності та надійності, адже саме стан банківської системи країни є основним показником фінансової стійкості держави.

Банки забезпечують важливу роль у розвитку економіки країни, тому забезпечення достатності власного капіталу банківських установ на рівні, що відповідає потребам розвитку економіки – є головним завданням.

Власний капітал банку відіграє важливу роль як від початку функціонування банківської установи, так і в процесі його подальшої діяльності. Надійні та стабільні банки зможуть повноцінно виконувати свої функції та забезпечувати економіку достатньою кількістю фінансових ресурсів.

Тому, актуальними питаннями залишається дослідження механізму формування власного капіталу банку, оскільки основи діяльності будь-якої банківської установи є наявні фінансові ресурси, основними джерелами яких є власні кошти.

Значний внесок в дослідження проблем, пов'язаних із категорією «банківський капітал» зробили вітчизняні вчені М.Д. Алексеєнко, З.М. Васильченко, О.Д. Василик, О.В. Васюренко, А.П. Вожжов, А.І. Гриценко, А.С. Гальчинський, О.В. Дзюблюк, О.Д. Заруба, Б.С.Івасіва, О.І. Кіреєв, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, О.І. Пилипченко, К.Є. Раєвський, М.І. Савлук, та ін. Завдяки їхнім розробкам сучасного наповнення й розвитку набули теорія і практика механізму формування, розміщення й управління банківськими ресурсами.

Мета і завдання дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідити механізм формування власного капіталу банку та шляхи його вдосконалення. Для досягнення поставленої мети виконано наступні завдання:

- визначено сутність та види банківського капіталу;
- розглянуто функції та складові власного капіталу банку;

- визначено нормативно-законодавчу базу регулювання власного капіталу в банках України;
- розглянуто організаційно-економічну характеристику АТ КБ «ПриватБанк»;
- проведено аналіз власного капіталу на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»;
- здійснено аналіз та оцінку ефективності управління власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк»;
- узагальнено фактори які впливають на формування власного капіталу банку;
- визначено джерела нарощування власного капіталу банку;
- запропоновано удосконалення механізму формування власного капіталу банку.

Об'єктом дослідження є процеси управління власним капіталом АТ КБ «ПриватБанк».

Предметом дослідження є теоретико-методологічні положення щодо оцінки ефективності формування та управління власним капіталом банків.

Методи дослідження. Для розкриття та уточнення суті банківського капіталу використано метод теоретичного узагальнення. Аналіз та оцінку сучасного стану формування власного капіталу банку здійснено на основі використання економіко-статистичних методів. Абстрактно-логічний метод використано для визначення шляхів удосконалення механізму управління власного капіталу.

Статистичну основу дослідження складають законодавчі та нормативні акти Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали Національного банку України, Державного комітету статистики України, періодичних видань Національного банку України, річна звітність АТ КБ «ПриватБанк», наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів, присвячені проблемам ресурсного забезпечення банків України, електронні ресурси Інтернету з питань діяльності банків України.

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні питань, пов'язаних з розробкою механізму управління власним капіталом на прикладі АТ КБ "ПРИВАТБАНК". Безпосередньо в процесі дослідження одержано такі результати:

- узагальнено фактори які впливають на формування власного капіталу банку;
- удосконалено механізм формування власного капіталу банку.
- отримало подальшого розвитку методика управління формуванням власного капіталу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані розробки формують відповідні підходи до ефективного управління власним капіталом у банку. Реалізація викладених рекомендацій дозволить банку орієнтуватися у виборі ефективного формування та розподілу власними коштами.

Апробація результатів випускної кваліфікаційної роботи. У випускній кваліфікаційній роботі викладено результати досліджень, що оприлюднено у II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді «Облік, оподаткування і контроль в управлінні», ЦНТУ, м. Кропивницький, 2022 р.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінки, що включає 13 таблиць, 16 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 38 позицій.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

1.1. Сутність та види банківського капіталу

Провідне місце у сучасних умовах економіки України належить фінансово-кредитній системі. Від ефективності й безперебійності функціонування кредитно-фінансового механізму залежить не лише своєчасне отримання коштів окремими господарськими одиницями, а й темпи економічного розвитку країни в цілому. Центальною ланкою цього механізму в сучасній економіці стають банки. Один із найголовніших складових елементів діяльності банку – вивчення його ресурсної бази, а саме банківського капіталу, що є надзвичайно актуальним питанням [13, с. 1].

Капітал дозволяє банку здійснювати його подальший розвиток і дає можливості витримувати конкуренцію на ринку банківських послуг. Одними з найважливіших питань банківської діяльності є обсяги і динаміка капіталу банку, методи його формування та збільшення [25, с. 126].

Капітал банку є не лише джерелом проведення банківських операцій, але й інструментом посилювання довіри з боку клієнтів, вкладників і кредиторів до конкретної фінансово-кредитної установи, а також до банківської системи в цілому.

Завдяки довірі населення до банківських установ зростають обсяги внесків вкладників, від яких залежать обсяги банківського кредитування суб'єктів господарювання. Потреби суб'єктів господарювання в грошових коштах забезпечуються достатньою сукупністю банківського капіталу [25, с. 126].

В економічній літературі існує багато розбіжностей та невизначеностей у трактуванні суті банківського капіталу. Це помітно ускладнює подальший розвиток не лише теоретичних засад, а й практики формування та використання банківського капіталу. Від правильного розуміння суті банківського капіталу значною мірою залежать взаємовідносини між банками та їх клієнтами, а також регулювання банківської діяльності та нагляду. Відсутність єдиного погляду на

визначення суті банківського капіталу зумовлена, головним чином, неоднозначністю визначення поняття «капітал», одним із різновидів якого є капітал банківський [35, с. 701].

Отже, охарактеризуємо трактування сутності поняття «банківський капітал» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Трактування поняття «банківський капітал»

Автори	Поняття
Кириченко О.А.	банківський капітал – це сукупність капіталів у грошовій формі, що акумулюються банком, у вигляді банківських ресурсів та використовуються ним для здійснення кредитно-розрахункового обслуговування клієнтів та проведення інших операцій
Мороз А.М.	банківський капітал є власним капіталом банку, який складається зі статутного, резервного та інших фондів, призначення яких полягає у забезпеченні фінансової сталості, комерційної і господарської його діяльності, а також нерозподілених прибутків поточного і минулого років
Примостка Л.О.	банківський капітал – власні кошти засновників або акціонерів, внесені ними на свій ризик для отримання доходів
Довгань Ж.	банківський капітал – це сукупність внесених власниками (акціонерами, пайовиками) коштів, які акумулюються у результаті здійснення ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових вливань з боку учасників
Мишкін Ф.С.	банківський капітал – чисті активи банку, які дорівнюють різниці між сумою активів і пасивів
Алексєєнко М.Д.	банківський капітал – це сукупність внесених власниками (акціонерами, пайовиками) коштів, які акумулюються у результаті здійснення ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових вливань з боку учасників
Банківський капітал	Грошові кошти та виражена у грошовій формі частка матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів та надання послуг з метою одержання прибутку

Джерело: розроблено автором.

Пов'язаних із категорією «банківський капітал» відомі наступні трактування дослідників:

Кириченко О.А. вважає, що банківський капітал – це сукупність капіталів у грошовій формі, що акумулюються банком, у вигляді банківських ресурсів та

використовуються ним для здійснення кредитно-розрахункового обслуговування клієнтів та проведення інших операцій [17, с. 38].

Зокрема, А.М. Мороз стверджує, що банківський капітал є власним капіталом банку, який складається зі статутного, резервного та інших фондів, призначення яких полягає у забезпеченні фінансової сталості, комерційної і господарської його діяльності, а також нерозподілених прибутків поточного і минулого років. Подібної точки зору дотримується і Л.О. Примостка, яка визначає банківський капітал, як власні кошти засновників або акціонерів, внесені ними на свій ризик для отримання доходів [36, с. 409].

На думку Довгань Ж. банківський капітал – це сукупність внесених власниками (акціонерами, пайовиками) коштів, які акумулюються у результаті здійснення ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових вливань з боку учасників [12, с. 198].

Мішкін Ф.С. трактує поняття «банківський капітал» як «чисті активи банку, які дорівнюють різниці між сумою активів і пасивів» [26, с. 258].

М.Д. Алексеєнко визначає, що банківський капітал – це грошові кошти і виражена у грошовій формі частина майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовуються ними для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку [6, с. 28].

Проаналізувавши вище наведені трактування, можна зробити висновок про те, що «банківський капітал» включає в себе не лише власний капітал, він є складним і багатостороннім поняттям та проявляє себе безпосередньо у сфері банківської діяльності та може використовуватися банком для виконання своїх цілей, завдань і реалізації інтересів. Це пов'язано з тим, що банківський капітал утворюється не тільки за рахунок акціонерів, а і шляхом мобілізації коштів з інших джерел.

Глибшому розумінню поняття «банківський капітал» сприяє його поділ на окремі складові з подальшим групуванням їх за однорідними ознаками, тобто класифікація видів банківського капіталу.

Розрізняють залучений, запозичений та власний банківський капітал (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Класифікацій видів банківського капіталу

Джерело: розроблено автором на основі [18, с. 673].

Залучений капітал – це діяльність банків з акумуляції вільних коштів юридичних та фізичних осіб за джерелами виникнення, ефективного використання та погашення у визначений термін.

Залучений капітал включає:

- кошти на депозитних рахунках банківських клієнтів;
- кошти, отримані від випуску та продажу боргових зобов'язань;
- кошти, отримані від інших комерційних банків;
- позики, отримані від НБУ та інших кредитних установ.

Запозичений капітал – це позики на грошовому ринку, які залучаються у формі міжбанківських кредитів і кредитів центрального банку (НБУ), операцій з цінними паперами на вторинному фондовому ринку, а також позик на ринку євродоларів. Ці кошти мають суттєве значення для підтримки поточної банківської ліквідності і тому активно використовуються комерційними банками України.

Спільним для залученого та запозиченого банківського капіталу є те, що це чужі для банку кошти, тому більша частина ресурсів комерційного банку формується за рахунок залучених та запозичених коштів, а не власних.

Власний капітал банку займає незначну частку в загальному обсязі ресурсів банку – до 10%, що зумовлено специфікою діяльності комерційного

банку як установи, яка здійснює мобілізацію тимчасово вільних грошових ресурсів на фінансовому ринку та надає їх у позику [38, с. 61].

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», власний капітал – це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його забор’язань [14].

Власний капітал є основою формування капіталу банку, він є одним із базових елементів стабільності та надійності, який сформований за рахунок коштів його власників, використовується в процесі здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку [9, с. 527].

До власного капіталу банку належать статутний капітал, резервний капітал, спеціальні резерви і нерозподілений прибуток (рис. 1.2).

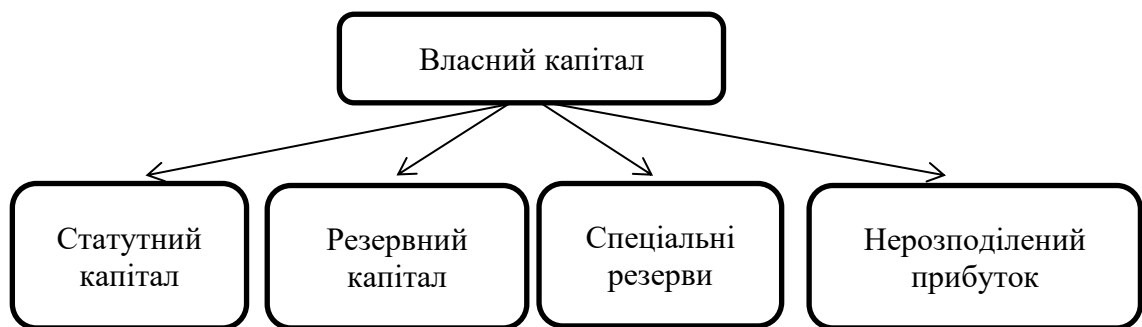

Рис. 1.2. Структура власного капіталу банку

Джерело: розроблено автором на основі [10, с. 41].

Згідно із Законом України «Про банки та банківську діяльність», статутний капітал – це сплачена грошовими внесками акціонерів банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом [14].

Резервний капітал банку призначений для покриття можливих збитків від банківської діяльності, а також для сплати дивідендів за привілейованими акціями, коли для цього недостатньо прибутку.

Наявність резервного капіталу забезпечує стійкість банку, зменшуючи вірогідність його банкрутства.

Спеціальні резерви – це кошти, мобілізовані банківською установою, на покриття сумнівних боргів, непередбачених витрат, збитків від проведення активних операцій. Формування спеціальних резервів здійснюється за рахунок витрат банку.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка не розподіляється, а утримується банківською установою, як правило, з метою реінвестування в його діяльність. Він створюється як залишок чистого прибутку після нарахування дивідендів, відрахувань у загальні резерви, резервний капітал та в інші фонди, створені відповідно до рішень загальних зборів акціонерів банку або згідно з чинним законодавством [22, с. 14].

Також до структури власного капіталу банку можна віднести і субординований борг, оскільки він має позитивний вплив щодо нарощення власного капіталу банку, а саме [38, с. 65]:

- прямо впливає на збільшення величини власного капіталу банку;
- субординовані зобов'язання є дешевшим джерелом формування власного капіталу порівняно з емісією акцій і відповідно менш ризиковим;
- відсотки за субординованим боргом сплачуються за рахунок збільшення валових витрат;
- інвестиційні ризики суб'єктів ринку обмежені у часі і мають довгостроковий характер.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» також визначає такий вид банківського капіталу як: регулятивний.

Регулятивний капітал – це сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються Законом України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Кожна банківська установа повинна мати таку суму регулятивного капіталу, яка б відповідала мінімальним вимогам, що затверджуються центральним банком чи іншими контролюючими органами, та давала б змогу покривати ризики фінансово-економічної діяльності банківської установи.

1.2. Функції власного капіталу банку

Як вже говорилося вище власний капітал являє собою грошові кошти та виражену у грошовій формі частину майна, що належить його власникам, забезпечуючи самостійність і фінансову стійкість банку для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку.

Порівнюючи з іншими сферами підприємницької діяльності власний капітал банку має незначну питому вагу у сукупному банківському капіталі. Це пояснюється специфікою діяльності банків як фінансових посередників, що здійснюють мобілізацію тимчасово вільних коштів на грошовому ринку з подальшим їх розміщенням серед фізичних і юридичних осіб.

Тому власний капітал у банківській діяльності має дещо інше призначення, ніж в інших сферах підприємництва. Це чітко простежується через функції, які виконує власний капітал банку.

Загальноприйнято виділяти три основні функції власного капіталу банку, що відображає його призначення (рис. 1.3).

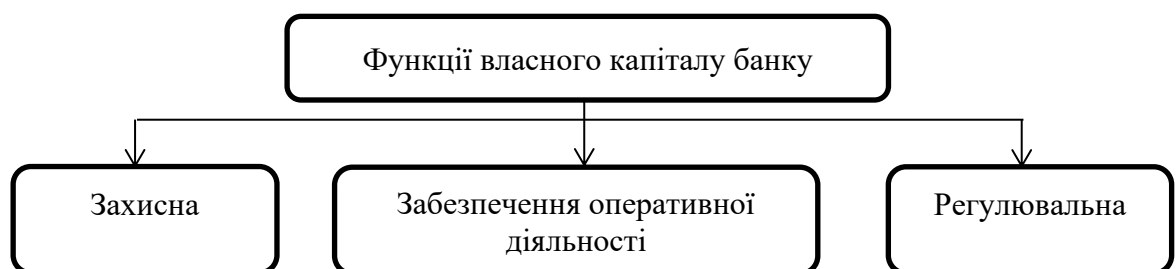

Рис. 1.3. Функції власного капіталу банку

Джерело: [30, с. 1].

Суть захисної функції власного капіталу полягає в тому, що він слугує для захисту інтересів вкладників і кредиторів банку, для покриття можливих збитків від банківської діяльності.

Ця функція включає гарантування вкладів, що захищає інтереси вкладників банку у разі його ліквідації чи банкрутства, а також забезпечує функціонування банку у разі виникнення збитків від поточної діяльності.

Такі збитки, як правило, покриваються за рахунок поточних прибутків. Якщо поточних прибутків для цього, а також для покриття непередбачених витрат недостатньо, використовується частка власного капіталу.

Тому коли банк має достатній резервний капітал та інші подібні резерви, він тривалий час може вважатися надійним і платоспроможним навіть за наявності збитків від поточної діяльності. Використання залученого та позиченого капіталу для покриття поточних збитків з економічного погляду неприпустимо, оскільки вони самі є боргом банку перед кредиторами і вкладниками.

Роль захисної функції власного капіталу банку змінюється залежно від низки факторів:

- загальноекономічного та фінансового стану країни, а також стабільності грошової сфери;
- стану гарантування вкладів у країні;
- стратегії і тактики банків, насамперед у галузі підпорядкування їх забезпеченню ліквідності та фінансової стійкості.

Чим вищий у країні рівень розвитку гарантування вкладів і здійснення активних операцій, тим менші вимоги до захисної функції власного капіталу і тим менша його сума може знаходитися в обороті банку.

Однак надмірне захоплення ліквідними та безризиковими активами призводить до зниження прибутковості банку, втрати його позицій на грошовому ринку та ринку банківських операцій і послуг.

Функція забезпечення оперативної діяльності має допоміжний характер, проте недооцінювати чи ігнорувати її не слід, особливо на перших кроках створення та функціонування банку, коли за рахунок власного капіталу формується його інфраструктура та розгортається банківська діяльність.

Роль цієї функції власного капіталу відчутна за подальшого розширення та структурного розвитку банку, розроблення та запровадження нових банківських технологій і продуктів.

Сутність регулювальної функції полягає в тому, що через фіксацію розміру власного капіталу (або окремих його складових) регулювальні та наглядові органи впливають на діяльність банку в цілому.

Зокрема, встановлення нормативу платоспроможності має на меті не допустити надмірної мінімізації банками власного капіталу заради максимізації отримуваних доходів, знизити ризик банкрутства банків і підвищити рівень захисту інтересів вкладників і кредиторів.

Захисна функція реалізується через ту частину капіталу, що призначена для страхування активних та інших операцій і послуг банку від збитків. Ця частина більш рухома й виступає частково у формі резервного капіталу, резервів для покриття імовірних збитків від активних операцій.

Функція забезпечення оперативної діяльності виступає у формі статутного капіталу, частково резервного та субординованого капіталу, емісійних різниць, переоцінки основних засобів і нематеріальних активів. Ця частина власного капіталу банку є найбільш постійно.

Регулювальна функція призначена для регулювання розміру власного капіталу, однак може використовуватися також для забезпечення банківської діяльності і для страхових потреб банку.

Тому розмір цієї частини власного капіталу найбільш рухомий, може змінюватися залежно від зміни стратегічних і тактичних цілей самого банку, а також від зміни вимог регулювальних та наглядових органів. Таким чином, кожна функція власного капіталу банку визначає його призначення та структуру.

Деякі автори виділяють тільки дві функції власного капіталу банку, такі як: гарантійно-захисну і оперативну.

А. Вожжов у своїй монографії описує стартову функцію, як першопочатковий капітал, ресурсно-потенціальну, тобто капітал має властивість «притягувати» фінансові ресурси за рахунок клієнтських залучених і позичених

коштів, розпорядчо-розподільна функції банківського капіталу, що означає що доля статутного фонду, як основна частина капіталу банку, належить його учасникам визначає їх можливість в управлінні банком (розпорядча) і в отриманні частини прибутку пропорційно частині в статутному капіталі при розподілі дивідендів (розподільна) [37, с. 258].

П. Роуз визначає такі функції банківського капіталу, як «гроші на чорний день» від захисту банкрутства, забезпечення засобів для створення, організації та функціонування банку, підтвердження довіри до клієнтів банку, регулятор росту банку, забезпечення засобів організаційного росту для розроблення нових послуг [34, с. 445].

Банківський капітал також виконує поточні та стратегічні функції.

Поточні функції визначають властивості реалізації банківського капіталу від початку його акумулювання до самого відтворення у практичній реалізації.

Стратегічні функції визначають пріоритетностратегічні властивості банківського капіталу у розвитку та діяльності банківських установ та банківської системи загалом.

До поточних функцій банківського капіталу можна віднести такі:

1. Інвестиційна функція банківського капіталу – відповідно, коли створюється банк, капітал у формі статутного капіталу забезпечується підприємством, державою чи конкретною особою необхідними коштами для здійснення банківської діяльності, є засобом для функціонування та розвитку банку до часу акумулювання достатнього обсягу залучених і позичених коштів [37, с. 259].

2. Функція інноваційності. За весь час діяльності банку відбувається розподіл між акціонерами банку при виявленні доходів і виплати дивідендів за акціями, проходить розподіл між фондами банку, зокрема частина банківського капіталу та його складників іде на збільшення статутного капіталу та підвищення рівня капіталізації банку. Таким чином, оновлюється власний капітал банку та створюється можливість створення нових продуктів і послуг.

3. Превенційна функція спрямована на запобігання ризику діяльності банку. Достатній обсяг капіталу банку відповідно забезпечує зменшення ризику та на макроекономічному рівні забезпечує економічну безпеку банку.

4. Контрольна функція дає змогу виявити ступінь участі власників в управлінні банком.

5. Нормативна функція полягає у тому, що наглядові органи, встановлюючи величину статутного капіталу, впливають на діяльність комерційного банку загалом.

6. Функція дохідності банківського капіталу полягає у тому, що чим більший обсяг капіталу банку, тим більший обсяг операцій він може проводити, внаслідок чого збільшуються можливості одержання доходу або прибутку. Від наявності стабільного, достатнього розміру банківського капіталу залежить періодичне отримання та зростання прибутку банку [37, с. 261].

7. Оціночна функцію виявляється в тому, що саме обсяг власного капіталу дає змогу попередньо оцінити ринкову вартість, фінансову стійкість і надійність банківської установи, а це визначається роллю власного капіталу як одного з найважливіших показників діяльності банку.

8. Координуюча функція дає змогу визначити власників банківської установи за допомогою акціонерного капіталу банку, який дає змогу виявити частки акціонерів у статутному капіталі. Завдяки цій функції визначається право власності та користування банківським капіталом.

Серед стратегічних функцій, які виконує банківський капітал, можна виділити такі:

1. Комунікаційна функція. Завдяки якій висвітлення фінансової звітності, величина банківського капіталу стимулює розвиток конкурентного середовища між банківськими установами.

2. Індикативна функція сприяє фінансовій стійкості та розвитку банківської системи загалом.

3. Мобілізаційна функція полягає в тому, що частина банківського капіталу іде на формування кредитних ресурсів банку, які розміщуються серед суб'єктів

господарювання і сприяють розвитку реального сектору економіки та підвищенню економічного зростання країни.

4. Стимулювальна функція забезпечує поступове розширення банківського бізнесу, банківських операцій та послуг, створення нових продуктів, максимально ефективно стимулює роботу банківської установи.

5. Функція планування, за допомогою якої формування капіталу банку спрямовується на певні цілі у довгостроковому періоді: здійснення стратегічного інвестування, довгострокового кредитування для виходу на зовнішні ринки і здійснення міжнародного банківського бізнесу [37, с. 262].

6. Обігова функція полягає в обіговості виробничого процесу, оскільки здійснюється кругообіг. За рахунок банківського капіталу здійснюється кредитування економіки, а за рахунок кредитних коштів формується більша частина оборотних коштів підприємств, а потім знову повертаються у банк.

Розглянувши та проаналізувавши функції власного капіталу банку, можна зробити висновок, що власний капітал банку є базовим елементом усіх банківських ресурсів, оскільки він формує фінансові можливості створення банку та подальшої його діяльності, забезпечує платоспроможність банку, гарантує, в разі необхідності, покриття негативних наслідків банківської діяльності, а також сприяє підвищенню довіри клієнтів до банківських установ.

1.3. Нормативно-законодавча база регулювання власного капіталу в банках України

Власний капітал відіграє досить значну роль у створенні та розвитку банківської установи і є головною базою всього процесу, а також власний капітал забезпечує надійність банку та ефективність його банківської діяльності.

Залежно від джерел і порядку формування власний капітал комерційного банку наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Поділ власного капіталу банку залежно від порядку утворення

Елементи власного капіталу	Джерела формування	Механізм поновлення
Статутний капітал	Емісія власних акцій	Повторний випуск акцій для збільшення статутного фонду
Резервний капітал	Відрахування від прибутку для створення резервного фонду і інших резервів банку	Величина резервного капіталу встановлюється банком самостійно, він не може перевищувати статутний капітал. Використовується для покриття збитків банку
Нерозподілений прибуток	Джерело власного капіталу внутрішнього походження. Утворюється в результаті розподілу прибутку як нерозподілена частина	Поповнюється новими залишками нерозподіленого прибутку в кінці року

Джерело: розроблено автором на основі [14].

Виділяють декілька видів статутного капіталу:

- номінальний (мінімальний) – це мінімальна сума засновницького капіталу, яка необхідна для створення банку та отримання банківської ліцензії;
- зареєстрований – це сума статутного капіталу, зареєстрованого в територіальному управлінні НБУ (вона має дорівнювати або може бути більшою за номінальний статутний капітал);
- сплачений – це сума статутного капіталу, за якою надійшла фактична оплата від акціонерів;
- оголошений – це запланований та заявлений керівництвом банку розмір статутного капіталу, який може перевищувати номінальний капітал на будь яку суму.

Резервний фонд комерційного банку призначений для покриття можливих збитків від банківської діяльності, а також для сплати дивідендів за привілейованими акціями, коли для цього недостатньо прибутку. Наявність коштів у резервному фонді забезпечує стійкість комерційного банку, зменшуючи вірогідність його банкрутства.

Крім резервного фонду в комерційних банках створюються спеціальні фонди, які призначені для покриття збитків від активних операцій та для виробничо-соціального розвитку банку, їх формування здійснюється за рахунок прибутку.

Прибуток є ресурсом внутрішнього походження. Він існує у вигляді залишку прибутку після сплати податків та відрахування до фондів банку. За його рахунок сплачуються дивіденди акціонерам. Якщо після сплати дивідендів за ставкою, встановленою зборами акціонерів, виникне залишок прибутку, то ця сума може бути спрямована на поповнення статутного фонду банку. Така операція може бути здійснена і без сплати дивідендів акціонерам, але також за рішенням, що приймається загальними зборами акціонерів.

Банки можуть формувати й інші спеціальні фонди, передбачені статутом, до яких відносяться:

- фонд матеріального заохочення та стимулювання;
- кошти отримані від переоцінки основних засобів, що проводяться за рішенням уряду країни;
- емісійні різниці.

З метою регулювання діяльності комерційних банків, та у відповідності до Базельських домовленостей щодо визначення адекватності капіталу, НБУ визначив порядок розрахунку регулятивного капіталу комерційного банку.

Регулятивний капітал банку включає:

- 1) основний капітал (1-го рівня);
- 2) додатковий капітал (2-го рівня).

До основного капіталу банку входять статутний капітал і розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у статутний капітал, загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів.

Розкриті резерви включають і інші фонди такої самої якості, які повинні відповідати таким критеріям:

- відрахування до фондів мають здійснюватися з прибутку після оподаткування або з прибутку до оподаткування, скоригованого на всі потенційні податкові зобов'язання;
- фонди і рух коштів до них та з них повинні окремо розкриватись у опублікованих звітах банку;
- фонди повинні бути у розпорядженні банку для покриття збитків з метою необмеженого і негайного використання у разі появи збитків;
- збитки не можуть безпосередньо покриватися з фондів, а повинні проводитися через рахунки прибутків і збитків.

За умови затвердження Національним банком України додатковий капітал може включати [14]:

1) нерозкриті резерви (крім того факту, що такі резерви не відображаються в опублікованому балансі банку, вони повинні мати такі самі якість і природу, як і розкритий капітальний резерв);

2) резерви переоцінки (основні засоби та нереалізована вартість «прихованих» резервів переоцінки в результаті довгострокового перебування у власності цінних паперів, відображених у балансі за історичною вартістю їх придбання);

3) гібридні (борг/капітал) капітальні інструменти, які повинні відповідати таким критеріям:

- вони є незабезпеченими банком, субординованими і повністю сплаченими;
- вони не можуть бути погашені за ініціативою власника;
- вони можуть вільно брати участь у покритті збитків без пред'явлення банку вимоги про припинення торгових операцій;
- вони дозволяють відстрочення обслуговування зобов'язань щодо сплати відсотків, якщо рівень прибутковості не дозволяє здійснити такі виплати;

4) субординований борг (звичайні незабезпечені банком боргові капітальні інструменти, які за умовою договору не можуть бути забрані з банку раніше 5 років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій всіх інших кредиторів). При цьому сума субординованого боргу, включеного у капітал, щорічно зменшується на 20 відсотків її первинного розміру протягом п'яти останніх років дії договору.

Мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, а також мінімальний розмір статутного капіталу банку не може бути меншим 200 мільйонів гривень [14].

НБУ знизив вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу банків з 500 млн грн до 200 млн грн. Таке рішення ґрунтується на змінах до Закону України «Про банки і банківську діяльність».

НБУ має право встановлювати для окремих банків та юридичних осіб, які мають намір здійснювати банківську діяльність, диференційований мінімальний розмір статутного капіталу, але не нижче розміру, передбаченого статтею Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Статутний капітал банку формується відповідно до вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність», законодавства України та установчих документів банку.

Формування та збільшення статутного капіталу банку здійснюються за рахунок грошових внесків, крім випадків, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік, Законом України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» та Законом України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» протягом строку їх дії [14].

Грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривні, а нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або у гривні.

Наявність збитків в банку не є перешкодою для збільшення статутного капіталу банку.

Статутний капітал банку не повинен формуватися з непідтверджених джерел, а також за рахунок коштів, використання яких для формування статутного капіталу заборонено законом.

Юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, до видачі їй банківської ліцензії має право витратити кошти, що вносяться засновником (засновниками) для формування її статутного капіталу, виключно з метою підготовки до здійснення нею банківської діяльності.

Банк не має права без згоди НБУ зменшувати розмір регулятивного капіталу нижче мінімально встановленого рівня. Ця вимога не поширюється на новостворений банк протягом одного року з дня отримання ним банківської ліцензії.

Забороняється використовувати для формування статутного капіталу банку бюджетні кошти, якщо такі кошти мають інше цільове призначення [14].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ КБ «ПриватБанк»

ПриватБанк є одним з перших приватних комерційних банків, створених в Україні.

Рішення про створення ПриватБанку було прийнято на засіданні його засновників, бізнесменів з Дніпропетровська – Ігорем Коломойським, Геннадієм Боголюбовим, Олексієм Мартиновим і Леонідом Милославським від 07 лютого 1992 року та зареєстрований Національним банком 19 березня 1992 року за реєстраційним № 92.

ПриватБанк був першим в Україні, хто представив пластикові картки і банкомати. Він також був першою фінансовою організацією в Україні, що отримала міжнародний рейтинг.

У 1995 році було відкрито 188 відділень.

Власниками акцій (по 16,7 %) на той час були Ігор Коломойський, Геннадій Боголюбов, Олексій Мартинов, Леонід Милославський та Леонід Гадяцький.

У 1996 року ПриватБанк став повноправним членом Visa International – платіжної системи і почав великомасштабну емісію пластикових карток.

У листопаді 1998 року банк виграв тендер і був обраний як обслуговуючий банк, уповноважений на виконання в Україні виплат швейцарського Фонду пам'яті жертв Голокосту.

У 1999 року ПриватБанк відкрив свою філію на Кіпрі. ПриватБанківське відділення в Нікосії стало першим українським філіалом банку, відкритим за кордоном.

Відповідно до установчого договору від 6 липня 2000 року та на підставі рішення установчих зборів акціонерів, Комерційний банк «ПриватБанк» був реорганізований шляхом зміни організаційно-правової форми у закрите акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк».

Значною подією в українській банківській системі був запуск у 2001 році системи «Приват24» – проекту, що дав можливість клієнтам керувати своїми

рахунками онлайн в режимі реального часу, виконувати регулярні платежі, переказ коштів тощо.

Рішенням загальних зборів акціонерів від 30 квітня 2009 року було змінено тип Банку на публічне акціонерне товариство та його найменування на публічне акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк».

21 грудня 2016 року єдиним акціонером Банку, якому належить 100 відсотків акцій статутного капіталу Банку, є держава в особі Кабінету Міністрів України. Держава набула право власності на 100 відсотків акцій банку, відповідно до статті 41 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2016 року № 961 «Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи» (Офіційний вісник України, 2016 р., № 101, ст. 3315).

Статутний капітал банку становить 206 059 743 960,00 гривень та поділений на 735 927 657 простих іменних акцій номінальною вартістю 280 гривень кожна.

Наказом Мінфіну від 21 травня 2018 року № 519 (рішенням єдиного акціонера Банку) було змінено тип Банку на приватне та його найменування на акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк».

Організаційно-правова форма Банку – акціонерне товариство.

Тип Акціонерного товариства – приватне.

Повне найменування Банку:

- українською мовою – Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк»;
- англійською мовою – Joint-Stock Company Commercial Bank «PrivatBank».

Організаційну структуру АТ КБ «ПриватБанк» можна спостерігати на рис. 2.1.

Єдиний акціонер – Держава в особі Кабінету
Міністрів України

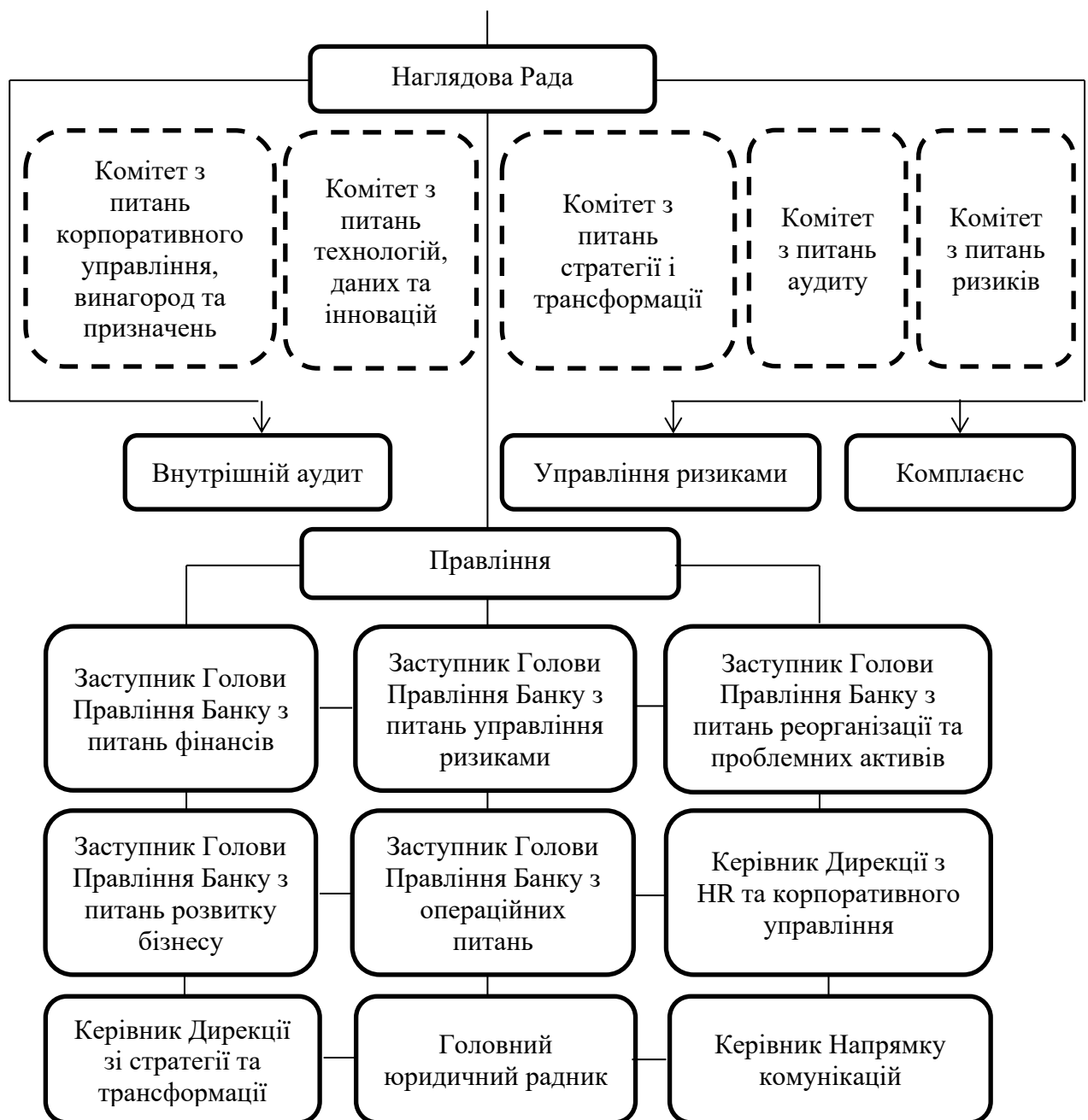

Рис. 2.1. Організаційна структура АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: розроблено автором на основі [32].

Банківська ліцензія № 22, видана 05.10.2011 Національним банком України, відповідно до якої Банк має право здійснювати такі види банківських послуг:

- залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах;
- розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Генеральна ліцензія № 22, видана 29.07.2009 Національним банком України, та додаток до Генеральної ліцензії, відповідно до яких Банк має право здійснювати такі операції:

- операції з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття та інкасо), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків;
- операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, які працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами – резидентами;
- ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті;
- ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України;
- торгівля іноземною валютою на валютному ринку України (за винятком валютно-обмінних операцій);
- торгівля іноземною валютою на міжнародних ринках;
- операції з банківськими металами на валютному ринку України;
- операції з банківськими металами на міжнародних ринках;
- емісія власних цінних паперів;
- організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів.

ПриватБанк є одним з найбільш інноваційних банків світу. Наприклад, понад 10 років тому банк став одним із перших у світі використовувати одноразові SMS-паролі.

До останніх інновацій, які отримали визнання по всьому світі, належать такі продукти, як платіжний мінітермінал, вхід в Інтернет-банк через QR-код, онлайн-інкасація, а також десятки різноманітних мобільних додатків.

ПриватБанк володіє найбільшою мережею банкоматів і терміналів серед банків України. ПриватБанк включає в себе близько 1294 відділень. Банку належить система грошових переказів «PrivatMoney» та найпопулярніший в Україні інтернет-банкінг і платіжна система «Приват24».

Проаналізуємо динаміку ключових балансових показників АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2017 – 2021 рр.

Таблиця 2.1

Інвестиційні цінні папери АТ КБ «ПриватБанк»

за 2017 – 2021 рр., млн. грн.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	90 354	86 244	84 680	100 750	93 096
Інвестиційні цінні папери за СВІСД	36 322	79 299	66 602	119 196	129 074
Інвестиційні цінні папери за АС	-	14 538	875	1 715	107
Інвестиційні цінні папери	126 676	180 081	152 157	221 661	222 207

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

Як бачимо з наведених даних інвестиційні цінні папери мають тенденцію збільшення. В 2017 році показник дорівнював 126 676 млн. грн., а в 2021 – показник зріс аж до 222 207 млн. грн. Найбільше значення показника інвестиційних цінних паперів за СВПЗ бачимо в 2020 році – 100 750 млн. грн., а інвестиційні цінні папери за СВІДС в 2021 р. з показником – 129 074 млн. грн.

Кошти клієнтів мають важливе значення для діяльності АТ КБ «ПриватБанк», склад яких наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Склад коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр., млн. грн.

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Фізичні особи					
Строкові депозити	119 476	109 778	99 168	102 374	88 128
Поточні рахунки/рахунки до запитання	51 535	72 892	90 827	125 330	141 222
Юридичні особи					
Строкові депозити	12 798	11 422	10 626	14 813	12 487
Поточні рахунки/рахунки до запитання	28 318	36 785	39 822	69 935	83 224
Державні організації					
Поточні рахунки/рахунки до запитання	40	178	178	256	242
Всього коштів клієнтів	212 167	231 055	240 621	312 708	325 303

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

За період 2017 – 2021 рр. строкові депозити фізичних осіб знизились на 31 348 млн. грн., тоді як обсяги поточних рахунків та рахунків до запитання зросли в 2,7 рази. Також можна побачити, що основні клієнти ПриватБанку є саме фізичні особи. Що стосується юридичних осіб, то спостерігається аналогічна ситуація при незначному зменшенні строкових депозитів. Можна припустити, що така ситуація сталася внаслідок пандемії COVID-19.

За даними НБУ, найбільш прибутковим банком України за 2021 рік став АТ КБ «ПриватБанк», який заробив 35,05 млн. грн. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Рейтинг найбільш прибуткових банків України 2021 року (млн. грн.)

Рейтинг	Банк	Чистий прибуток
1	ПриватБанк	35,05
2	Райффайзен Банк Аваль	4,858
3	ПУМБ	4,188
4	МР Банк	3,897
5	Укргазбанк	3,82
6	Альфа-Банк	3,346
7	Універсал Банк	3,072
8	ОТП Банк	2,745
9	Укрексімбанк	2,683
10	Сітібанк	1,765

Джерело: розроблено автором на основі [29].

У 2021 році АТ КБ «Приватбанк» утримував лідерські позиції на банківському ринку України та продовжував розвивати свої послуги, в тому

числі систему Приват24, біометрію, процесинг, безготівкові та безконтактні платежі, що сприяло зростанню кількості активних карток, покращенню фінансово-господарської діяльності в цілому та зростанню рейтингів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Рейтинги АТ КБ «ПриватБанк»

Назва рейтингу	31.12.2021	22.08.2022
За національною шкалою		
Довгостроковий рейтинг	uaAA	uaAA
Короткостроковий рейтинг	uaK1	uaK1
Рейтинг депозитів	ua.1	ua.1
Рейтингове агентство Fitch		
Довгостроковий рейтинг	AA(ukr)	AA(ukr)/Stable
Рейтинг стійкості	b	ccc-
Довгостроковий РДЕ в іноземній валюті	B/Positive	CCC-
Довгостроковий РДЕ в національній валюті	B/Positive	CCC
Короткостроковий РДЕ в іноземній валюті	B	c
Рейтингове агентство Moody's		
Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	b3	caa2
Скоригована оцінка кредитоспроможності (Adjusted BCA)	Caa1	caa2
Рейтинг за депозитами в іноземній валюті (GFC)	Caa1/Positive	Caa2
Рейтинг за депозитами у національній валюті (GLC)	B3/Positive	Caa2

Джерело: складено автором на основі [27; 32].

Так, у вересні 2021 року рейтингове агентство Fitch змінило рейтинг ПриватБанку зі «стабільного» на «позитивний». У квітні 2022 року, на тлі російського вторгнення, рейтингові агентства переглянули суверенний рейтинг України та, відповідно, рейтинги Приватбанку.

Так, довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті оцінюється на рівні «ССС-» (раніше «В»), рейтинг за довгостроковими депозитами в національній та іноземній валютах Caa2 (раніше В3). На дані рішення вплинуло військове вторгнення Росії, яке стало наслідком зростання ризиків державних та зовнішніх фінансів, а також зниженням макрофінансової та політичної стабільності України.

2.2. Аналіз власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк»

Важливою характеристикою капіталу банку є його достатність, яка визначається як здатність банківської установи покривати витрати своєї діяльності та компенсувати збитки від результатів, що виникають у процесі її здійснення, виключно за рахунок власного капіталу [28, с. 321].

Для того, щоб розкрити сучасний стан розвитку власного капіталу банку, варто розглянути основні показники діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за останні п'ять років і провести їх аналіз.

Структуру активів АТ КБ «ПриватБанк» наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Структура активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр., млн. грн.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	25 296	27 360	45 894	49 911	52 835
Кредити та аванси банкам	2 903	-	27 118	25 059	26 243
Кредити та аванси клієнтам	38 335	50 140	59 544	55 021	68 218
Інвестиційні цінні папери	126 676	180 081	152 157	221 661	222 277
Поточні податкові активи	184	184	2257	6 660	9 978
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію	30	30	155	30	30
Інвестиційна нерухомість	3 648	3 340	3 379	2 933	1 989
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	3 326	3 793	648	953	1 288
Основні засоби	3 326	3 793	5 832	6 689	6 074
Інші фінансові активи	2 940	2 743	2 210	3 448	2 644
Інші нефінансові активи	8 815	8 899	10 529	10 128	9 713
Активи, утримувані для продажу	117	117	-	32	7
Всього активів	253 675	278 048	309 723	382 525	401 296

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

Аналізуючи таблицю 2.5 спостерігаємо, що активи банку за п'ять років постійно збільшувалися, в 2017 році показник активів банку дорівнював 253 675 млн. грн., а в 2021 – 401 296 млн. грн., показник збільшився майже в два рази. Така зміна відбулась за рахунок виваженої політики топ-менеджерів задля втілення стратегічної мети та утримання досягнутих рубежів.

Динаміку виданих кредитів можна представити графічно (рис. 2.2).

**Рис. 2.2. Динаміка виданих кредитів АТ КБ «ПриватБанк»
за 2017 – 2021 рр., млн. грн.**

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

З рис. 2.2. спостерігаємо велику тенденцію збільшення виданих кредитів. В 2021 році ми бачимо 68 218 млн. грн. виданих кредитів клієнтам, а в 2017 році – 38 335 млн. грн. Сума виросла на 29 883 млн. грн. Сума кредиту іншим фінансовим установам впродовж п'яти років зростає на 23 340 млн. грн.

Головною метою діяльності любого комерційного банку є отримання прибутку, тому проведемо аналіз структури фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Структура фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк»
за 2017 – 2021 рр., млн. грн.**

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Чистий процентний дохід	6 111	16 752	19 667	21 602	29 317
Процентні доходи	24 485	30 754	33 841	33 563	35 854
Процентні витрати	-18 374	-14 002	-14 174	-11 961	-6 537
Комісійні доходи	13 211	19 590	24 575	27 649	35 057
Комісійні витрати	-3 017	-4 402	-6 386	-8 888	-11 840
Чистий прибуток	378	12 798	32 602	24 302	35 050

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

За даними таблиці 2.6 можна зробити висновок, що АТ КБ «ПриватБанк» впродовж останніх п'яти років закінчував кожний рік з прибутком, що є позитивним результатом.

Чистий процентний дохід у 2021 року у порівнянні з 2017 роком збільшився на 23 206 млн. грн.

Чистий прибуток АТ КБ «ПриватБанк», за період дослідження зріс на 34 672 млн. грн, що більш ніж в 90 разів.

Збільшення чистого прибутку було зумовлене зниженням процентних витрат. У порівнянні 2017 року з 2021, показник процентних витрат зменшився на 11 837 млн. грн.

А комісійні витрати навпаки збільшилися. У 2017 році банк мав -3 017 млн. грн., а в 2021 році показник зріс до -11 840 млн. грн.

Також збільшення обсягу чистого прибутку було зумовлено ростом процентних та комісійних доходів (рис. 2.3).

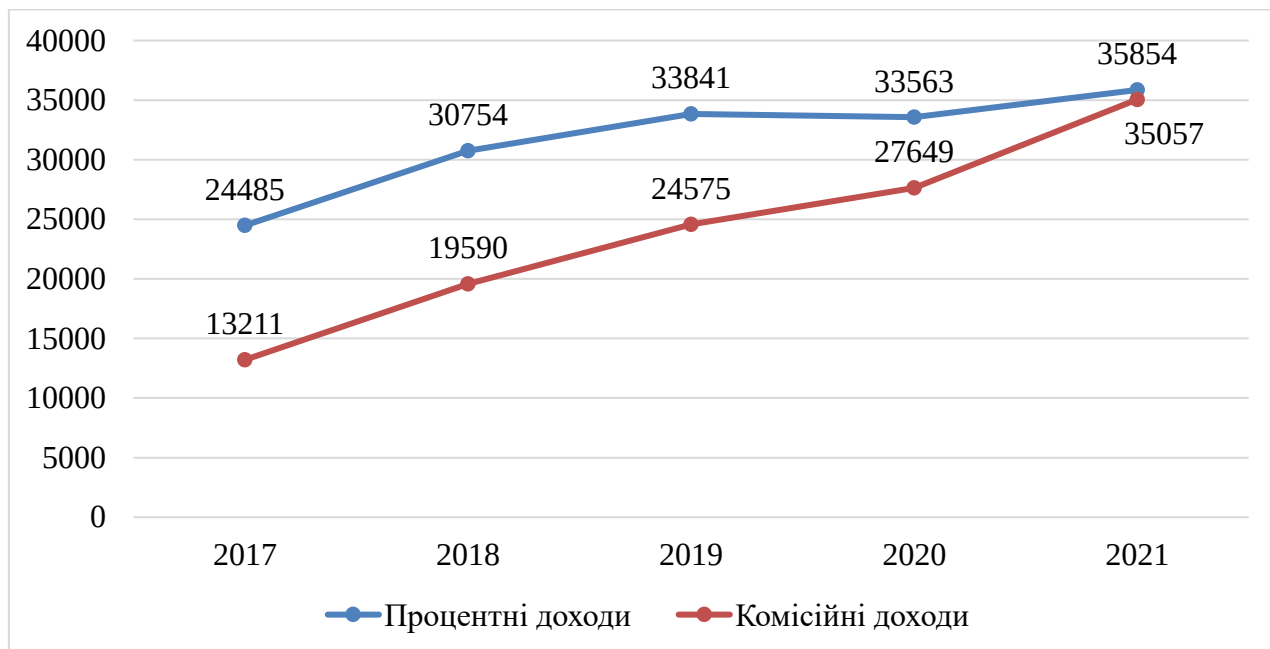

Рис. 2.3. Динаміка процентного та комісійного доходів АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

За період дослідження доходи АТ КБ «ПриватБанк» мали таку динаміку:

- процентні доходи збільшилися на 11 365 млн. грн;
- комісійні доходи збільшилися на 21 846 млн. грн.

Розглянемо зобов'язання та власний капітал АТ КБ «ПриватБанк» у динаміці за останні п'ять років (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Зобов'язання та власний капітал АТ КБ «ПриватБанк»

за 2017 – 2021 рр., млн. грн.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Зобов'язання					
Заборгованість перед НБУ	12 394	9 817	7 721	-	-
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	234	195	201	2	3
Кошти клієнтів	212 167	231 055	240 621	312 708	325 303
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	150	136	121	146	159
Всього зобов'язань	230 056	246 584	255 194	329 700	334 681
Власний капітал					
Статутний капітал	206 060	206 060	206 060	206 060	206 060
Емісійний капітал	23	23	23	23	23
Інші резерви	769	687	660	2 248	4 091
Результат від операцій з акціонером	12 174	12 174	12 174	12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди	6 211	6 211	6 850	8 481	9 696
Накопичений дефіцит	201 139	190 388	169 918	171 665	157 247
Всього капіталу	23 619	31 464	54 529	52 825	66 615
Всього зобов'язань та капіталу	253 675	278 048	309 723	382 525	401 296

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

За даними таблиці 2.7 можна зробити висновок, що зобов'язання банку та їх обсяг з кожним роком збільшується. В 2017 році банк мав 230 056 млн. грн., а в 2021 – 334 681 млн. грн.

До зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» входять: заборгованість перед НБУ, заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями, кошти клієнтів та відстрочене зобов'язання з податку на прибуток.

Порівняємо динаміку зобов'язань банку за 2017 та 2021 рр. (рис. 2.4).

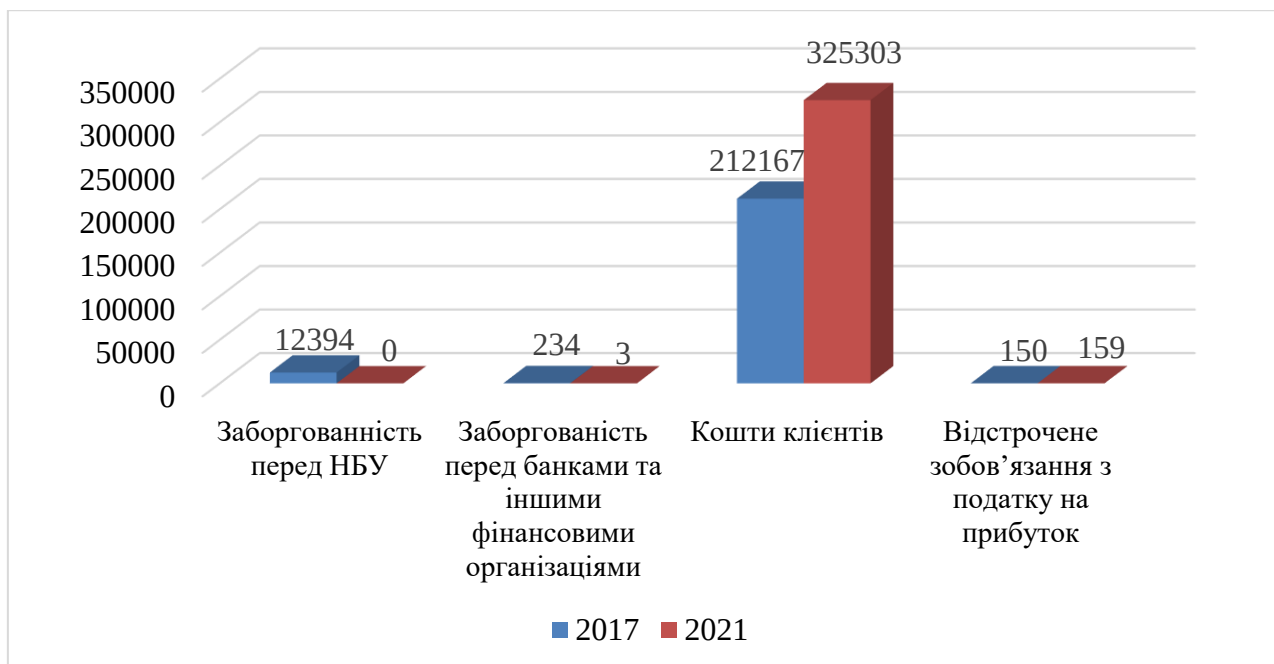

**Рис. 2.4. Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 та 2021 рр.,
млн. грн.**

Джерело: складено автором на основі [4; 33].

Отже, порівнюючи 2017 та 2021 рр. ми бачимо, що в 2021 році заборгованість перед НБУ сплачена. Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями зменшилась.

Найбільшу долю зобов'язань займає саме кошти клієнтів, обсяг яких за п'ять років збільшився 1,5 рази та на кінець 2021 року складає 325 303 млн. грн.

Власний капітал банку є основним елементом банківського капіталу, що формує фінансові можливості заснування банку, визначає ефективність функціонування та забезпечує фінансову безпеку банку і покриття негативних наслідків ризикових операцій.

Власний капітал банку посідає важливе місце в системі показників, що характеризують фінансовий стан банку. Динаміку власного капіталу зображено на рис. 2.5.

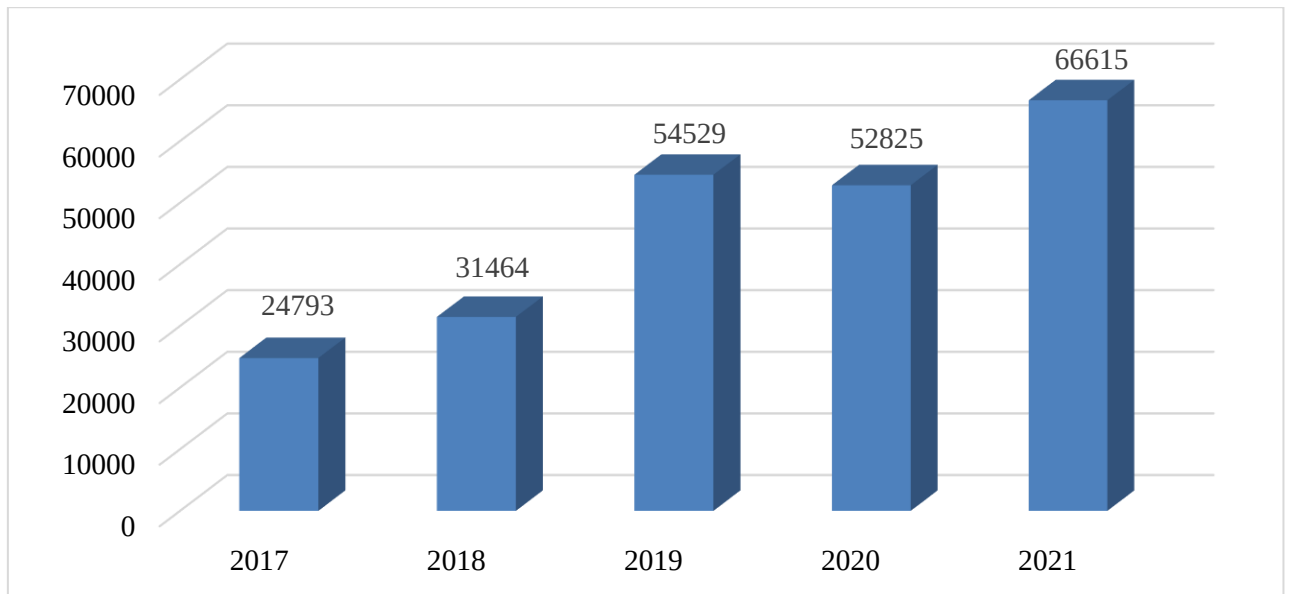

**Рис. 2.5. Власний капітал АТ КБ «ПриватБанк»
за 2017 – 2021 рр., млн. грн.**

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

За даними рис. 2.5 спостерігається динаміка зростання власного капіталу за п'ять років. У 2017 році власний капітал банку становив 23 619 млн. грн., а в 2021 – 66 615 млн. грн.

Бачимо значне зростання власного капіталу у порівнянні 2018 року з 2019. Якщо в 2018 році показник власного капіталу складав 31 464 млн. грн., то в 2019 році показник зріс майже вдвічі – 54 529 млн. грн. В 2020 році показник складає 52,825 млн. грн.

В цілому АТ КБ «ПриватБанк» постійно нарощує свій капітал, створюючи міцну базу для розширення обсягів послуг, що надаються, та які в майбутньому будуть надаватися.

Структуру власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» наведено у додатку А.

За даними додатку А можна зробити висновок, що загальний обсяг власного капіталу впродовж 2017 – 2021 рр. збільшувався за рахунок збільшення статутного капіталу в 2017 році на 155 365 млн. грн., зменшенням дефіциту та результатами діяльності банку в 2019 та 2021 роках.

Найбільшу частку капіталу банку становить саме статутний капітал. Показник статутного капіталу – один з основних показників розвитку банківської установи.

Ефективність використання статутного капіталу та його значення в діяльності банківської установи визначається за допомогою розміру прибутку за рік, що належить акціонеру ПриватБанку (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Базовий та скоригований прибуток на акцію АТ КБ «ПриватБанк»
за 2017 – 2021 рр., млн. грн.**

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Прибуток за рік, що належить акціонеру Банку	378	12 798	32 609	24 302	35 050
Середньозважена кількість простих акцій в обігу	420,85	735,93	735,93	375,93	375,93
Базовий та розбавлений прибуток на акцію	0,90	17,39	44,31	64,64	93,23

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

Номінальна зареєстрована вартість випущеного акціонерного капіталу ПриватБанку за п'ять років складає 206 060 мільйонів гривень.

Загальна кількість ухвалених до випуску простих акцій складає 735,93 млн акцій за 2018 – 2021 рр, а в 2017 році – 420,85 млн. акцій номінальною вартістю 280 грн. за акцію.

Станом на 31 грудня 2018 рік результат від операцій з акціонером складав 12 174 мільйона гривень та включав чистий прибуток від первісного визнання облігацій державної позики отриманих від акціонера як внески до акціонерного капіталу, а в 2021 році – 35 050 млн. грн.

Базовий прибуток на акцію дорівнює розбавленому прибутку на акцію. Прибуток на акцію розраховується шляхом поділу прибутку за період, що належить акціонеру Банку, на середньозважену кількість акцій з участю в обігу протягом року. Отже найвище значення базового прибутку ми маємо в 2021 році – 93,23 у гривнях на акцію, а найнижче в 2017 – 0,90 грн.

Забезпечення капіталу банку є головним завданням для банківської системи.

Питання капіталізації залежить від самого банку та його власників, важливим при цьому є питання достатності власного капіталу банку, що здійснюється за допомогою економічних нормативів таких як:

- Н1 – нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу;
- Н2 – нормативу адекватності регулятивного капіталу;
- Н3 – норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів.

Таблиця 2.9

**Показники достатності капіталу АТ КБ «ПриватБанк»
згідно 2017 – 2021 рр.**

Показники	Роки					Нормативне значення
	2017	2018	2019	2020	2021	
Н1 Регулятивний капітал, млрд. грн.	17 569	19 556	19 223	35 257	40 843	200 млн. грн.
Н2 Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, %	17,36	17,46	14,15	28,09	18,33	Не менше 10 %
Н3 Норматив достатності основного капіталу, %	-	-	7,13	14,06	9,17	Не менше 7 %

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

Згідно з даними табл. 2.9 АТ КБ «ПриватБанк» дотримується нормативних значень достатності капіталу, а також спостерігається значне зростання регулятивного капіталу у 2021 році – 40 843 млрд. грн. В 2017 році мінімальний розмір регулятивного капіталу становив 17 569 млрд. грн. За п'ять аналізуючих років банк суттєво збільшив обсяг регулятивного капіталу, що позитивно відобразилось на нормативах Н2 та Н3, обумовивши їхнє зростання. Так, норматив адекватності регулятивного капіталу АТ КБ «ПРИВАТБАНК» (Н2) за

період з 2017 року по 2021 рік виріс з 17,36 % до 18,33 %, що на 8,33 % перевищило встановлений НБУ нормативне значення.

Це обумовлено тим, що капітал є регулятором діяльності банку, що оберігає його від фінансової нестійкості та надмірних ризиків.

Отже, необхідно констатувати, що достатньо високі рівні нормативів капіталу Н2, Н3 по банківській системі свідчать про достатність власного капіталу (базової його складової) банку.

2.3. Аналіз ефективності управління власним капіталом АТ КБ «ПриватБанк»

Управління власного капіталу – це діяльність, яка пов’язана із залученням грошових коштів вкладників та кредиторів, визначенням розміру та відповідної структури джерел грошових коштів у тісному зв’язку з їх розміщенням.

Механізм управління власного капіталу банку може бути визначено, як сукупність методів, регулятивних правил та інструментів управління, що застосовуються суб’єктами у процесі управління та спрямовуються на забезпечення капіталізації банку.

Механізм управління представлений процесом управління капіталом банку, котрий має місце та специфічні особливості як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях.

Процес управління розпочинається виробленням стратегії та планування, що є основою стабільної діяльності банківської установи для мобілізації капіталу в умовах швидкоплинної ситуації на фінансовому ринку. Це пошук балансу між силами банківської установи і зовнішнім середовищем. Можливості стратегічного планування значно пом’якшують ризики, що сприяють успішному розвитку банківського бізнесу.

Процес управління передбачає застосування певних методів в управлінні капіталом банку (рис.2.6).

Рис. 2.7. Методи управління капіталом банку на макроекономічному та мікроекономічному рівні

Джерело: [15, с. 33].

Аналізуючи стан власного капіталу банків будемо використовувати метод коефіцієнтів, за допомогою якого виявляють кількісний взаємозв'язок між різними статтями, класами чи групами статей балансу.

Одним із показників, що характеризує стан власного капіталу, особливо під час створення банку, є мінімальний розмір статутного капіталу.

Однак заведено вважати, що у процесі подальшого функціонування банку його статутний капітал перестає відігравати вирішальне значення як

перманентна складова власного банківського капіталу, а відтак його питома вага, за інших рівних умов, в сукупному власному капіталі поступово зменшується.

Натомість збільшується питома вага інших елементів власного капіталу банку. Проте нехтувати показником мінімального розміру статутного капіталу не слід: чим більший розмір статутного капіталу, тим фінансово стійкішим вважається банк.

Однак складність визначення достатності власного капіталу полягає в розрахунку не абсолютного, а відносного його розміру. Саме відносні показники достатності власного капіталу є провідними в системі аналізу фінансової стійкості банку.

Спочатку для оцінювання достатності власного капіталу банку використовується коефіцієнт співвідношення власного капіталу (ВК) та залучених коштів (ЗК):

$$K1 = (BK/ZK) \times 100 \quad (2.1)$$

Здійснимо розрахунок достатності власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за період 2017 – 2021 рр., використовуючи формулу 2.1.

$$K1_{2017} = \frac{23619}{230056} \times 100 = 10,27$$

$$K1_{2018} = \frac{31464}{246584} \times 100 = 12,76$$

$$K1_{2019} = \frac{54529}{255194} \times 100 = 21,37$$

$$K1_{2020} = \frac{52825}{329700} \times 100 = 16,02$$

$$K1_{2021} = \frac{66615}{334681} \times 100 = 19,90$$

Для оцінювання власного капіталу банку можуть використовуватися і такі коефіцієнти:

$$K2 = \text{Власний капітал} / \text{Активи банку} \quad (2.2)$$

Проведемо розрахунок коефіцієнта співвідношення власного капіталу та активів банку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк» за період 2017 – 2021 рр., використовуючи формулу 2.2.

$$K2_{2017} = \frac{23619}{253675} = 0,09$$

$$K2_{2018} = \frac{31464}{278048} = 0,11$$

$$K2_{2019} = \frac{54529}{309723} = 0,17$$

$$K2_{2020} = \frac{52825}{382525} = 0,13$$

$$K2_{2021} = \frac{66615}{401296} = 0,16$$

Раціональним є розрахунок співвідношення власного капіталу до робочих активів:

$$K3 = \text{Власний капітал} / \text{Робочі активи} \quad (2.3)$$

Розрахуємо співвідношення власного капіталу до робочих активів банку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк» за період 1017 – 2021 рр., використовуючи формулу 2.3.

$$K3_{2017} = \frac{23619}{204965} = 0,11$$

$$K3_{2018} = \frac{31464}{269223} = 0,11$$

$$K3_{2019} = \frac{54529}{297452} = 0,18$$

$$K3_{2020} = \frac{52825}{365228} = 0,14$$

$$K3_{2021} = \frac{66615}{381880} = 0,17$$

Достатньо важливим показником адекватності капіталу, який враховує якість активів, є співвідношення власного капіталу з ризиковими активами:

$$K4 = \text{Власний капітал} / \text{Ризикові активи} \quad (2.4)$$

Розрахуємо співвідношення власного капіталу до ризикованих активів банку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк» за період 1017 – 2021 рр., використовуючи формулу 2.4.

$$K4_{2017} = \frac{23619}{48710} = 0,48$$

$$K4_{2018} = \frac{31464}{8825} = 3,56$$

$$K4_{2019} = \frac{54529}{12271} = 4,44$$

$$K4_{2020} = \frac{52825}{17297} = 3,05$$

$$K4_{2021} = \frac{66615}{19416} = 3,43$$

Зазначені вище коефіцієнти характеризують з того чи іншого боку функціональне призначення власного капіталу банку, однак їм властиві недоліки.

По-перше, не враховується призначення окремих складових власного капіталу.

По-друге, суб'єктивний характер оцінок та висновків, відсутність обґрунтованих та загальновизнаних значень перелічених вище коефіцієнтів.

По-третє, велика трудомісткість визначення цих коефіцієнтів.

Значна частина вказаних вище недоліків була врахована в методиці визначення адекватності капіталу, прийнятої Базельським комітетом по банківському нагляду.

Ця методика ґрунтується на взаємозв'язку структури власного капіталу і врахуванні кредитного ризику активів та позабалансових зобов'язань.

Основні стандарти угоди єдині для всіх банківських установ країн, що підписали чи приєднались до Базельської угоди, а регулювальні органи мають право встановлювати деякі коефіцієнти ризику та визначати окремі складові власного капіталу.

Залежність банку від його засновників (акціонерів, учасників) характеризує наступний коефіцієнт:

$$K5 = \text{Статутний капітал банку} / \text{Власний капітал банк} \quad (2.5)$$

Розрахуємо коефіцієнт залежності на прикладі АТ КБ «ПриватБанк» від його засновників за 2017 – 2021 рр., використовуючи формулу 2.5.

$$K5_{2017} = \frac{206060}{23619} = 8,72$$

$$K5_{2018} = \frac{206060}{31464} = 6,55$$

$$K5_{2019} = \frac{206060}{54529} = 3,78$$

$$K5_{2020} = \frac{206060}{52825} = 3,90$$

$$K5_{2021} = \frac{206060}{66615} = 3,09$$

Коефіцієнт захищеності власного капіталу розраховується за формулою:

$$K6 = \text{Основні засоби} / \text{Власний капітал банку} \quad (2.6)$$

Коефіцієнт K6 характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи.

Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку.

Слід враховувати існуючі законодавчі обмеження. Зокрема, банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 % капіталу банку. Це обмеження не поширюється на:

- приміщення, в яких розміщуються підрозділи банку, що виконують банківські операції;
- майно, яке перейшло до банків у власність на підставі реалізації прав заставодержателя;
- майно набуте банком з метою запобігання збиткам за умови відчуження його банком протягом одного року з моменту набуття права власності на нього.

Розрахуємо рівень захищеності власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр., за допомогою формули 2.6.

$$K6_{2017} = \frac{3326}{23619} = 0,14$$

$$K6_{2018} = \frac{3793}{31464} = 0,12$$

$$K6_{2019} = \frac{5832}{54529} = 0,11$$

$$K6_{2020} = \frac{6689}{52825} = 0,13$$

$$K6_{2021} = \frac{6074}{66615} = 0,09$$

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності:

$$K7 = (\text{ЧП} / \text{ВК}) \times 100 \quad (2.7)$$

Розрахуємо рентабельність АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр., за допомогою формули 2.7.

$$K7_{2017} = \frac{378}{23619} \times 100 = 1,60$$

$$K7_{2018} = \frac{12798}{31464} \times 100 = 40,67$$

$$K7_{2019} = \frac{32609}{54529} \times 100 = 59,80$$

$$K7_{2020} = \frac{24302}{52825} \times 100 = 46,00$$

$$K7_{2021} = \frac{35050}{66615} \times 100 = 52,61$$

Визначити ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку можна за допомогою коефіцієнта рентабельності статутного капіталу:

$$K8 = (ЧП/СК) \times 100 \quad (2.8)$$

Використовуючи формулу 2.8 розрахуємо коефіцієнт рентабельності статутного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр.

$$K8_{2017} = \frac{378}{206060} \times 100 = 0,18$$

$$K8_{2018} = \frac{12798}{206060} \times 100 = 6,21$$

$$K8_{2019} = \frac{32609}{206060} \times 100 = 15,82$$

$$K8_{2020} = \frac{24302}{206060} \times 100 = 11,79$$

$$K8_{2021} = \frac{35050}{206060} \times 100 = 17,01$$

Також для аналізу фінансової стійкості банку використовують коефіцієнт мультиплікатора капіталу. Цей коефіцієнт розраховується як співвідношення активів до власного капіталу:

$$K9 = \text{Активи банку} / \text{Власний капітал} \quad (2.9)$$

Використовуючи формулу 2.9, розрахуємо коефіцієнт мультиплікатора капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр.

$$K9_{2017} = \frac{253675}{23619} = 10,74$$

$$K9_{2018} = \frac{278048}{31464} = 8,84$$

$$K9_{2019} = \frac{309723}{54529} = 5,68$$

$$K9_{2020} = \frac{382525}{52825} = 7,24$$

$$K9_{2021} = \frac{401296}{66615} = 6,02$$

На основі вище наведених розрахунків розглянемо ефективність управління капіталом на прикладі АТ КБ «Приватбанк» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Показники ефективності власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» згідно 2017 – 2021 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Коефіцієнт надійності	10,27	12,76	21,37	16,02	19,90
Коефіцієнт достатності капіталу	0,09	0,11	0,17	0,13	0,16
Коефіцієнт співвідношення ВК до робочих активів	0,11	0,11	0,18	0,14	0,17
Коефіцієнт співвідношення ВК до ризикових активів	0,48	3,56	4,44	3,05	3,43
Коефіцієнт залежності банку від його засновників	8,72	6,55	3,78	3,90	3,09
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,14	0,12	0,11	0,13	0,09
Коефіцієнт рентабельності	1,60	40,67	59,80	46,00	52,61
Коефіцієнт рентабельності статутного капіталу	0,18	6,21	15,82	11,79	17,01
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	10,74	8,84	5,68	7,24	6,02

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 33].

Аналізуючи табл. 2.10 слід зазначити, що нормативне значення коефіцієнта надійності складає не менше 5 %. Бачимо, що показники відповідають встановленим нормам. Отже фінансова стійкість АТ КБ «ПриватБанк» знаходиться на високому рівні, про що, в першу чергу, свідчить показник надійності банку.

Коефіцієнт надійності вказує на рівень залежності банку від залучених коштів. Ми бачимо тенденцію збільшення з 2017 року по 2019 рік, в 2020 році ми бачимо зменшення, а в 2021 коефіцієнт знов збільшується. Коефіцієнт показує скільки власних коштів вистачає на надійне забезпечення коштів вкладів. Це означає, що банк має непогану забезпеченість власним капіталом і, отже, не залежить від залучених коштів.

Найвищий коефіцієнт ми маємо в 2019 році – 21,37 %, а найменший у 2017 – 10,27 %. Показник зріс на 11,1 %, а це означає, що надійність банку зростає.

За останні п'ять років показник не опускався нижче норми (рис. 2.7).

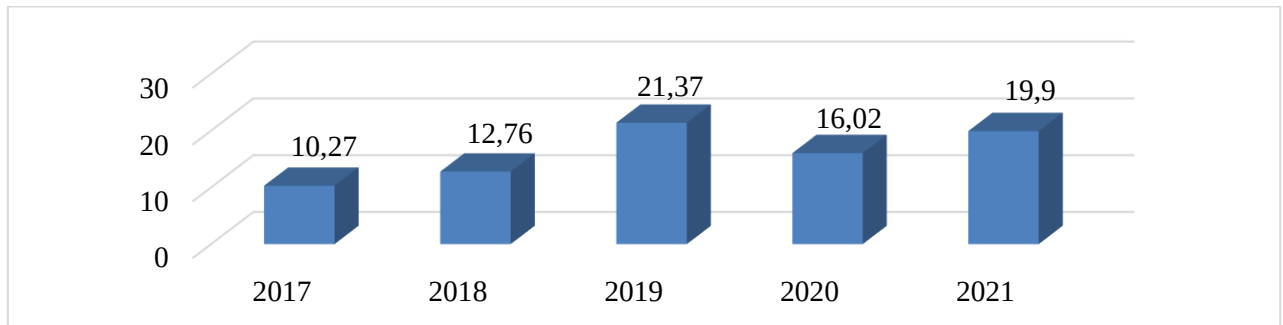

Рис. 2.7. Динаміка залежності банку від залучених коштів, %

Джерело: розроблено автором.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 % капіталу банку. Ми можемо бачити, що всі показники в нормі.

Представимо динаміку коефіцієнта рентабельності графічно на рис. 2.8.

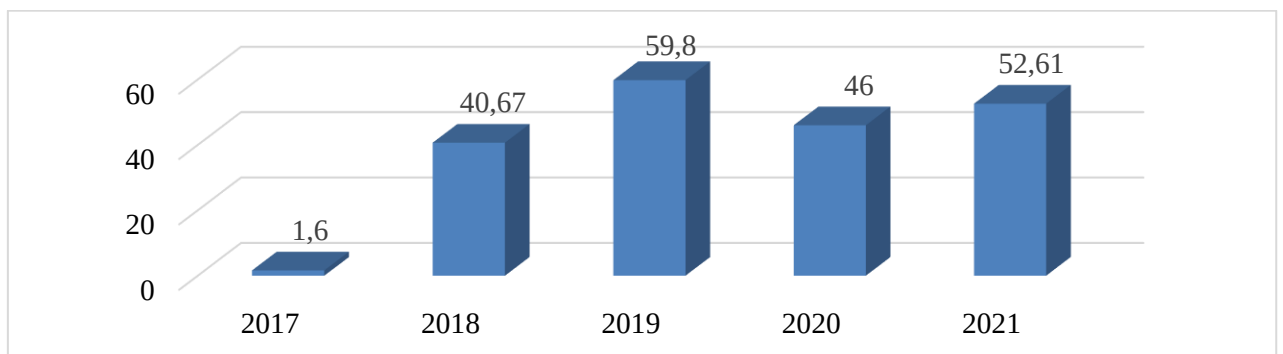

Рис. 2.8. Динаміка рентабельності власного капіталу, %

Джерело: розроблено автором.

З рис. 2.8 спостерігаємо, що в 2017 році банківський капітал має позитивний показник рентабельності, хоча і дуже малий – 1,60. Максимальне значення рентабельності ми маємо в 2019 році з показником – 59,80. За період з

2017 по 2021 р. рентабельність банку загалом зросла на 51,01., що демонструє покращення доходності.

Коефіцієнт рентабельності статутного капіталу визначає ефективність використання коштів власників та дохідність їх вкладення. З розрахунку ми бачимо мінімальне значення 0,18 у 2017 році, та максимальне в 2021 – з показником 17,01.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу відображає ступінь покриття активів власним капіталом. Чим вище його значення, тим менш стабільний банк.

Графічно динаміку коефіцієнта мультиплікатора капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 – 2021 рр. можна представити наступним чином (рис. 2.9).

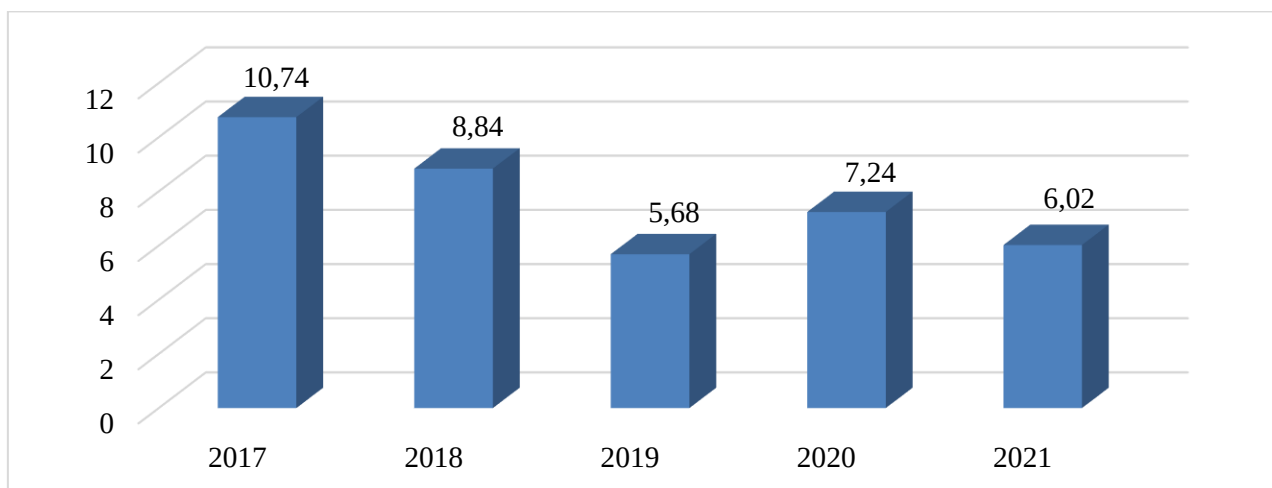

Рис. 2.9. Динаміка показника мультиплікатора капіталу

Джерело: розроблено автором.

З рис. 2.9 можна побачити тенденцію до зниження коефіцієнта мультиплікатора капіталу, як вже казалося вище чим нижче його значення, тим більш стабільний банк.

Найбільше значення коефіцієнта ми бачимо в 2017 році – 10,74., а найменше в 2019 р. – 5,68.

Можна зробити висновок, що АТ КБ «ПриватБанк» є фінансово стійким і стабільним. Збільшення власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2021 році

вважається позитивним показником, в нашому випадку, згідно балансу банку таке змінення відбулося за рахунок активних операцій.

Всі важливі показники знаходяться в нормальних межах, банк працює рентабельно, АТ КБ «ПриватБанк» є фінансово стійким і стабільним.

Отже, можна зробити висновок, що основними принципами управління капіталом банку є:

- інтегрованість із загальною системою управління банку;
- комплексний підхід до прийняття рішень з управління капіталом банківської установи;
- забезпечення стратегічного розвитку банку;
- забезпечення максимізації прибутку акціонерів;
- гнучкість та оперативність управління.

Основними напрямками ефективного управління капіталом банку є:

- забезпечення максимальної прибутковості банківського капіталу при передбаченому рівні фінансового ризику;
- оптимізація джерел формування капіталу;
- мінімізація ризиків при використанні і розміщенні капіталу;
- забезпечення виконання вимог наглядових органів і рейтингових агентств [15, с. 35].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

3.1. Обґрунтування впливу факторів на формування власного капіталу банку

Метою формування капіталу банку, функціонування якого є забезпечення банків достатністю капіталу, що відповідає вимогам НБУ, щоб здійснювати активні операції, забезпечувати захист інтересів незастрахованих вкладників та кредиторів банку, сприяти стабільному функціонуванню банку й зниженню ризиків, що виникають у процесі її діяльності.

Фактори, що мають вплив на достатність капіталу банківської установи, пропонуємо розділити на екзогенні та ендогенні (рис. 3.1)

Рис. 3.1. Фактори впливу на достатність капіталу банку

Джерело: розроблено автором.

До складу екзогенних факторів слід віднести [24, с. 3]:

- геополітичні, геоекономічні ризики, сформовані станом світової економіки, умовами торгівлі та фінансування;
- внутрішню економічну та політичну ситуацію;

- ефективність державного регулювання та нагляду (достатність та ефективність заходів, що вживає НБУ для підвищення рівня капіталізації банківської системи на макро- та мікрорівнях з використанням адміністративного та економічного інструментарію);

- розвиток та ефективність сегментів фінансового ринку (відкритість економіки, ступінь фінансової лібералізації, частота та глибина попередніх криз, наявні та потенційні канали фінансового зараження та шоків);

- соціальні фактори (рівень довіри до банківської системи, наявність соціальних потрясінь та конфліктів).

Ендогенні фактори діють на рівні одного окремого банку та пов'язані з його внутрішньою політикою.

Ендогенними факторами виступають:

- фінансові (структура фінансування та активів, ризик втрати фінансування, основні напрями витрат, стабільність джерел доходів);

- нефінансові (стратегія, стійкість конкурентних переваг, клієнтська та продуктова сегментація).

Фактори, які впливають на розмір капіталу банку:

1. Граничний розмір активних операцій банку – означає, що банки орієнтовані на певне коло клієнтів, які повинні мати власні витрати в такому обсязі, щоб задовольнити потреби своїх постійних клієнтів у позикових коштах, не порушуючи встановлені стандарти (нормативи).

2. Специфіка клієнта банку – серед клієнтів банку переважають великі кредитоємні підприємства, які вимагають від нього більшої суми власних коштів, водночас у загальному обсязі активних операцій порівняно з банком, який орієнтується на обслуговування більшої кількості дрібних позичальників, оскільки в першому випадку у банку будуть великі ризики на одного позичальника, які обмеженими.

3. Характер і ступінь ризику активних операцій банку – орієнтація банку на високоризикові операції з використанням нових фінансових технологій вимагає більшого обсягу власних коштів. І навпаки, переважання кредитів у

кредитному портфелі банку та позиція з мінімальним ризиком дозволяє відносно зменшення власних коштів банку.

4. Розвиток ринку кредитних ресурсів і кредитна політика НБУ, тобто лібералізація кредитної політики банку з розвитком ринку полегшує доступ до кредитних ресурсів і знижує рівень необхідних банку власних коштів.

3.2. Джерела нарощування власного капіталу банку

Банкам України і надалі слід впроваджувати процес накопичення власного капіталу та раціональне управління ним, оскільки зростання капіталу має супроводжуватись підвищенням рівня його ефективного використання [10, с. 42].

Успішність банківської системи нашої країни багато в чому залежить від обраних самими банками методів і способів управління капіталом. Політика держави щодо розвитку банків має не лише стимулюватиме довгострокові проекти, а й сприяти досягненню стратегічної цілі розвитку банківської системи – збільшенню її капіталізації, без вирішення якої неможливо підвищити конкурентоспроможність вітчизняних банків. Банківська система країни досі не акумулювала капіталу, обсяг та якість якого давали б змогу банкам ефективно виконувати їх функції. Поглиблення процесу капіталізації та виконання трансформаційної функції посередника вимагає від банків загострення конкуренції в банківській системі. Подальше нарощування обсягів власного капіталу як необхідної передумови розвитку банківського сектору України, відповідає сучасним потребам економіки, та, по суті, не має альтернативи [23, с. 108].

Жорсткі вимоги до якості, достатності та прозорості капіталу банків ставлять очевидну потребу переосмислення усієї довгострокової стратегії розвитку вітчизняної банківської системи, а також направлення зусиль на створення в нашій країні насправді великих стійких фінансових інституцій із

капіталом, величина якого відповідатиме завданням щодо успішного протистояння негативним внутрішнім і зовнішнім факторам впливу на розвиток українського банківського сектору та врахування усіх можливих ризиків. Через це постає необхідність пошуку нових надійних джерел, які збільшать банківський капітал [10, с. 42].

У банківській практиці при формуванні власного капіталу використовують два напрями управління: залучення зовнішніх та внутрішніх джерел нарощування капіталу [21, с. 178].

Структура зовнішніх та внутрішніх джерел формування власного капіталу наведена на рис. 3.2.

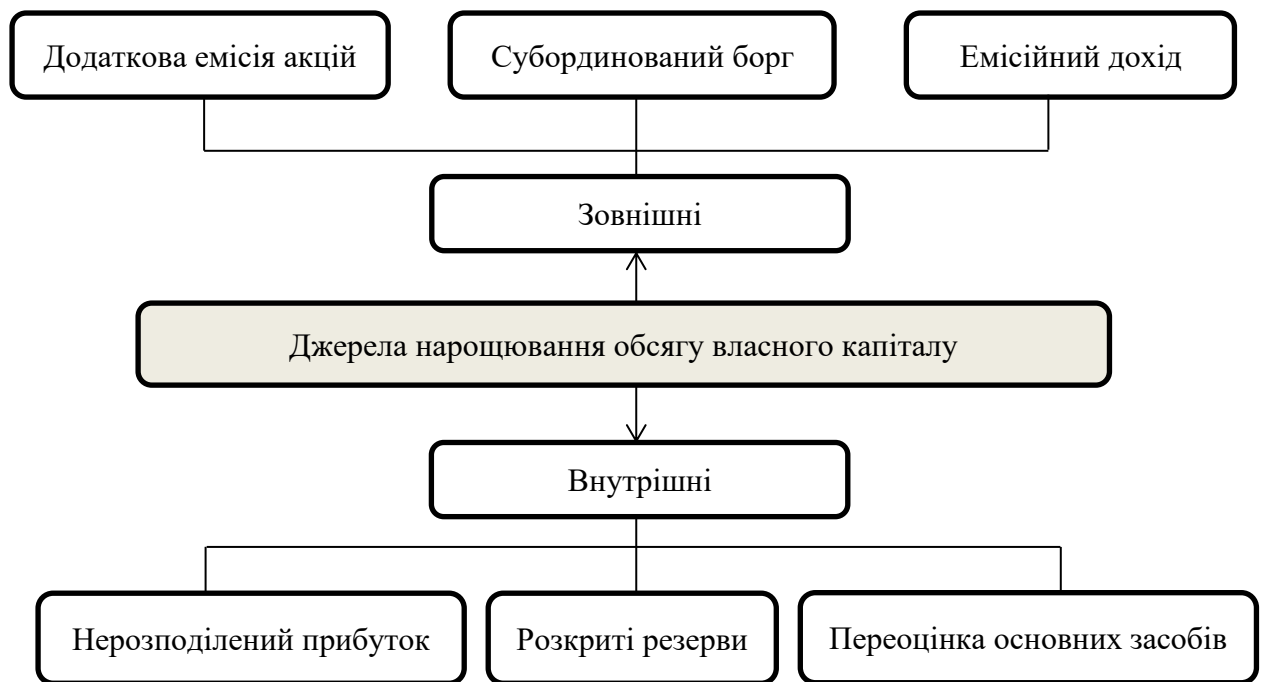

Рис. 3.2. Джерела нарощування власного капіталу банку

Джерело: розроблено автором на основі [21, с. 178].

Основним внутрішнім джерелом нарощування власного капіталу банківської установи є нерозподілений прибуток. І. Івахненко зазначає: «Оскільки однією з основних цілей ринкової економіки є одержання прибутку, то будь-яка діяльність повинна бути сферою збільшення капіталу. З цієї позиції будь-який ринок є одночасно й ринком для вкладення капіталу. Сферою, де можна нагромадити капітал або його одержати, є фінансова сфера діяльності.

Ринок банківських капіталів є одним із основних ринків, на яких переважають фінансові відносини» [16, с. 214].

Другим, не менш важливим джерелом нарощування розмірів власного капіталу банку є переоцінка основних засобів. При оцінці цього джерела враховується те, що «...приріст вартості майна за рахунок переоцінки власних будівель і устаткування є істотним джерелом капіталу для банків, що мають вкладення в нерухомість, вартість якої підвищується. Водночас це джерело не є доволі надійним, оскільки вартість матеріальних активів піддається значним коливанням, особливо в умовах нестабільної економіки» [8, с. 14].

В умовах фінансової кризи більшість банків нарощують свій капітал здебільшого за рахунок зовнішніх джерел. Цей підхід полягає у використанні таких фінансових інструментів, як [21, с. 179]:

- додаткова емісія акцій;
- субординований борг;
- емісійний дохід;
- бонусна емісія.

Субординований борг має позитивний вплив щодо нарощування капіталу банку, а саме [38, с. 65]:

- 1) збільшення капітальної бази банку без збільшення кількості його власників;
- 2) субординовані зобов'язання є дешевшим джерелом формування власного капіталу порівняно з емісією акцій і відповідно менш ризиковим;
- 3) відсотки за субординованим боргом сплачуються за рахунок збільшення валових витрат;
- 4) інвестиційні ризики суб'єктів ринку обмежені у часі і мають довгостроковий характер.

Найбільш поширеними є дві стратегії удосконалення формування власного капіталу банку за рахунок прибутку.

По-перше, це збільшення прибутковості активних операцій, а по-друге, це оптимальна дивідендна політика.

Аналіз сучасних тенденцій у банківському секторі показує, що раціональною і стабільною дивідендною політикою є та, яка максимізує ринкову вартість через направлення до 80% прибутку банківської установи на виплату дивідендів. У цих умовах банк має реальну можливість зберегти діючих акціонерів банку і залучити нових.

Нажаль українські банки обмежені у плані нарощування власного капіталу за рахунок збільшення прибутку через недостатню ефективність використання активів. Через це одним із найперспективніших напрямків збільшення власного капіталу банку в українських умовах є концентрація банківського капіталу на основі банківських злиттів і поглинань, створення банківських холдингів і альянсів, що досить характерно для закордонної практики і дає низку додаткових конкурентних переваг [10, с. 42].

Формуванню банками власного капіталу притаманні як певні переваги, так і недоліки. Перевагами є:

- відносна простота залучення коштів, оскільки прийняття власниками і менеджерами банку рішення про формування власного банківського капіталу (особливо за рахунок внутрішніх джерел) не потребує одержання згоди інших суб'єктів господарювання;
- більш висока спроможність банків генерувати дохід від здійснення операцій або надання послуг, оскільки у разі його використання не потрібно сплачувати проценти;
- можливість забезпечити фінансову основу подальшого розвитку, платоспроможність і фінансову стійкість банку на перспективу;
- незалежність від кон'юнктури грошового ринку (за умови формування власного капіталу за рахунок внутрішніх джерел);
- підвищення довіри вкладників, кредиторів і регулювальних органів;
- відсутність загрози втрати контролю над банком з боку власників (особливо у разі формування власного капіталу за рахунок внутрішніх джерел).

До недоліків власного капіталу банку можна віднести, зокрема:

- повне оподаткування, оскільки на формування власного капіталу спрямовується прибуток після оподаткування;
- виникнення проблеми зменшення розміру дивідендів, отримуваних акціонерами та іншими власниками банку;
- повільне нарощування банківського капіталу;
- обмеженість обсягу залучення коштів, а отже, й можливостей суттєвого розвитку і розширення банківської діяльності, особливо у періоди сприятливої кон'юнктури розвитку економіки;
- висока вартість (порівняно з альтернативними залученими і позиченими джерелами) формування банківського капіталу.

3.3. Удосконалення механізму формування власного капіталу банку

Механізм формування власного капіталу відображає один з напрямків стратегії розвитку банку, метою функціонування якого є забезпечення банків достатнім обсягом власного капіталу, здатним забезпечити виконання вимог центрального банку та прибуткову діяльність [20, с. 111].

Механізм формування власного капіталу виконує дві функції:

- 1) забезпечення виконання нормативних вимог НБУ до якісних і кількісних параметрів власного капіталу банку;
- 2) фінансове забезпечення діяльності банку достатнім обсягом власного капіталу.

Основними принципами реалізації механізму формування власного капіталу банку є (рис. 3.3):

Рис. 3.3. Принципи реалізації механізму формування власного капіталу банку

Джерело: розродлено автором на основі [31, с. 146].

- Комплексність. Цей принцип полягає в тому, що всі заходи, пов'язані із процесом формування власного капіталу банку, необхідно здійснювати у взаємозв'язку з іншими напрямками діяльності банку;
- Функціональність передбачає, що всі складові цього механізму мають чітко визначені завдання і спрямовані на досягнення єдиної мети – формування достатнього власного капіталу банку;
- Ефективність. Принцип ефективності передбачає, що цей механізм забезпечить максимальну реалізацію потенційних можливостей конкретного комерційного банку щодо забезпечення достатнім обсягом власного капіталу;
- Адаптивність – це здатність механізму змінюватись та вдосконалюватись під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів;
- Прозорість забезпечує надання акціонерам, інвесторам, клієнтам повної інформації, що стосується власного капіталу банку.

У механізмі формування власного капіталу банку можна виділити п'ять складових елементів:

- нормативно-правове забезпечення;
- інформаційне забезпечення;
- організаційне забезпечення;
- фінансові важелі;
- фінансові методи.

Фундаментом нормативно-правового забезпечення служить Конституція України. Засади правового забезпечення механізму формування власного капіталу банку закладені в Законі України «Про банки та банківську діяльність».

Процес формування капіталу банку регламентується численними правовими нормами: «Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні», «Положенням про порядок формування та використання банками резервного фонду», «Методикою розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» [20, с. 112].

Також кожен банк у процесі діяльності керується внутрішньобанківськими методичними рекомендаціями та інструктивними вказівками, що стосуються питань формування власного капіталу банку.

Інформаційне забезпечення – це основа наукового пізнання механізму формування власного капіталу банку, що вміщує різноманітну фінансову, комерційну, економічну інформацію [20, с. 113].

Інформаційне забезпечення має відповідати таким принципам, як:

- системність;
- порівнянність;
- нормативність;
- достовірність;
- відкритість.

Лише достовірна інформація дає змогу мінімізувати ризики. Для прийняття важливих управлінських рішень необхідна якісна інформація. Оскільки інформація має тенденцію швидко «старіти», то її необхідно використовувати оперативно.

Інформаційне забезпечення має інформувати необхідною інформацією не лише управлінський персонал і власників банку, а й задовольняти інтереси існуючих та потенційних клієнтів банку, НБУ та аудиторських компаній.

Організаційне забезпечення фінансового механізму є тією сполучною ланкою, яка об'єднує всі елементи механізму формування власного капіталу банку. Система організаційного забезпечення механізму формування власного капіталу банку представляє собою взаємопов'язану систему служб і підрозділів банку, що здійснюють розробку і прийняття управлінських рішень щодо формування власного капіталу банку і несуть відповідальність за результати цих

рішень. Структура установи банку відображає основні логічні взаємозв'язки рівнів управління, розмежовує сфери відповідальності, оптимізує процеси інформаційного забезпечення, що дає змогу досягати поставлених цілей та завдань з найбільшою ефективністю. Налагодженість внутрішньобанківських схем, процедур прийняття рішень, розподіл функцій та повноважень – запорука продуктивної взаємодії підрозділів банку [20, с. 113].

Організаційна структура банківських установ передбачає поділ на департаменти та відділи відповідно до основних напрямків діяльності. При цьому структура окремо взятого банку може відрізнятися від інших, хоч навіть у межах одного банку вона не є сталою, оскільки може змінюватись і вдосконалюватись, що зумовлено поставленими стратегічними завданнями. Оптимальна структура має забезпечувати ефективну скоординовану діяльність всіх функціональних підрозділів банку, їхню швидку адаптацію до сучасних умов, а також ефективне управління діяльністю банку загалом [20, с. 113].

Фінансові важелі механізму формування власного капіталу банківської діяльності (мінімальний розмір статутного капіталу, мінімальний розмір регулятивного капіталу, норматив адекватності регулятивного капіталу) нерозривно пов'язані з фінансовими методами.

Фінансові методи формування власного капіталу банку охоплюють:

- фінансове планування;
- фінансове прогнозування;
- фінансовий аналіз;
- фінансовий контроль;
- фінансове регулювання.

Фінансове планування у банківських установах має комплексний, системний характер, що встановлює черговість дій, вибір шляхів діяльності. Планування дає змогу передбачити перспективу розвитку банку, більш раціонально використовувати всі ресурси, уникнути можливих ризиків у процесі здійснення активних і пасивних операцій, забезпечити прибуткову діяльність та нарощування банківського капіталу [20, с. 114].

Процес планування власного капіталу банківської установи є невід’ємною частиною внутрішньобанківського планування, оскільки саме власний капітал є захисним рубежем від неочікуваних ризиків. Тому цей процес пов’язаний з прогнозуванням динаміки ризиків банківської діяльності та обсягу активних операцій.

Саме фінансове планування власного капіталу банку передбачає як прогнозування обсягу й структури власного капіталу загалом, так і динаміки його складових частин, планування прибутковості капіталу та збільшення вартості акцій банку.

Фінансовий аналіз формування власного капіталу банківської установи представляє собою розрахунок та дослідження його основних показників з метою виявлення резервів зростання вартості капіталу банку й оптимізації його структури.

Фінансовий контроль забезпечує контрольні дії на пріоритетних напрямках фінансової діяльності банку, своєчасне фіксування відхилень фактичних її результатів від передбачених планами та прийняття оперативних управлінських рішень, що забезпечують її нормалізацію. Фінансовий контроль у даному разі, зводиться до перевірки виконання планів, що стосуються власного капіталу банку (внутрішньобанківський контроль), контролю за дотриманням обов’язкових нормативів з боку Національного банку України та контролю, який здійснюють незалежні аудиторські компанії [20, с. 115].

Метою фінансового регулювання є захист інтересів вкладників та стабільність банківської системи загалом, оскільки саме вона є важливим інструментом впливу на економічні процеси в країні.

Державне регулювання виявляється у встановленні фінансових нормативів та відрахувань до резервних фондів, у політиці регламентації мінімального розміру статутного капіталу в момент утворення банку.

Отже механізм формування власного капіталу банку можна розуміти як цілісну систему фінансових методів і важелів, які, спираючись на нормативно-

правову та інформаційну базу, забезпечують формування власного капіталу банку на достатньому рівні.

Рівень капіталу в банківській системі є недостатнім для забезпечення стабільного функціонування та розвитку банків, а також адекватного покриття ризиків банківської діяльності, що суттєво обмежує можливості банків розширювати діапазон своїх продукції та послуг для підприємств і населення. Це призводить до високої вартості ведення банківського бізнесу. Динаміка підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків та ефективного функціонування всієї банківської системи України, сприятиме зростанню її конкурентного потенціалу в задоволенні потреби економіки у фінансових ресурсах.

Банківська діяльність є однією з найбільш ризикованих сфер фінансової галузі. Ризик у банківській справі означає невизначеність, пов'язану з певними випадками. Ризик присутній у будь-якій операції, однак він може бути різним за масштабом. Економічну сутність та класифікацію банківських ризиків можна розглядати з позицій вітчизняних та міжнародних стандартів. Міжнародні стандарти оцінки та визначення банківських ризиків характеризуються «Принципами ефективного банківського нагляду» та Базельською угодою про капітал [31, с. 147].

Розглянемо класифікацію банківських ризиків, що впливають на капіталізацію банку, які у загальному вигляді подані у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Класифікація банківських ризиків, впливають на капіталізацію банку

Ознака ризику	Види ризику
Залежно від сфери впливу	Зовнішні та внутрішні
Залежно від виду діяльності	Від основної діяльності (кредитний, процентний, валютний та ринковий) Від допоміжної діяльності (ризик з формування депозитів, ризик структури капіталу, ризик незбалансованої ліквідності, ризик пов'язаний з нововведеннями в банківському бізнесі, ризик банківських зловживань)
За характером обліку	Ризик по балансових і позабалансових операцій
Залежно від можливості та методів регулювання	Відкриті і закриті
Залежно від методів розрахунку	Ризики можуть мати комплексний (загальний і приватний характер)

Джерело: розроблено автором.

Банківський ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку [19, с. 81].

У цілому банківські ризики можна поділити на фінансові, функціональні та зовнішні. Фінансові ризики виникають внаслідок здійснення банками кредитної, депозитної та інвестиційної діяльності. Функціональні ризики виникають внаслідок неможливості своєчасно і в повному обсязі контролювати фінансово-господарську діяльність. До зовнішніх ризиків належить ризики, які не залежать від діяльності банку, це можуть бути стихійні лиха, політична ситуація в країні, соціально-економічне становище, форсмажорні обставини.

Процес управління ризиками складається з чотирьох етапів [5, с. 718]:

1. Усвідомлення ризику, визначення причин його виникнення та ризикових сфер;
2. Оцінювання величини ризику;
3. Мінімізація або обмеження ризиків шляхом застосування відповідних методів управління;
4. Здійснення постійного контролю над рівнем ризиків із використанням механізму зворотного зв'язку.

Удосконалення механізму формування власного капіталу банку на рис. 3.4.

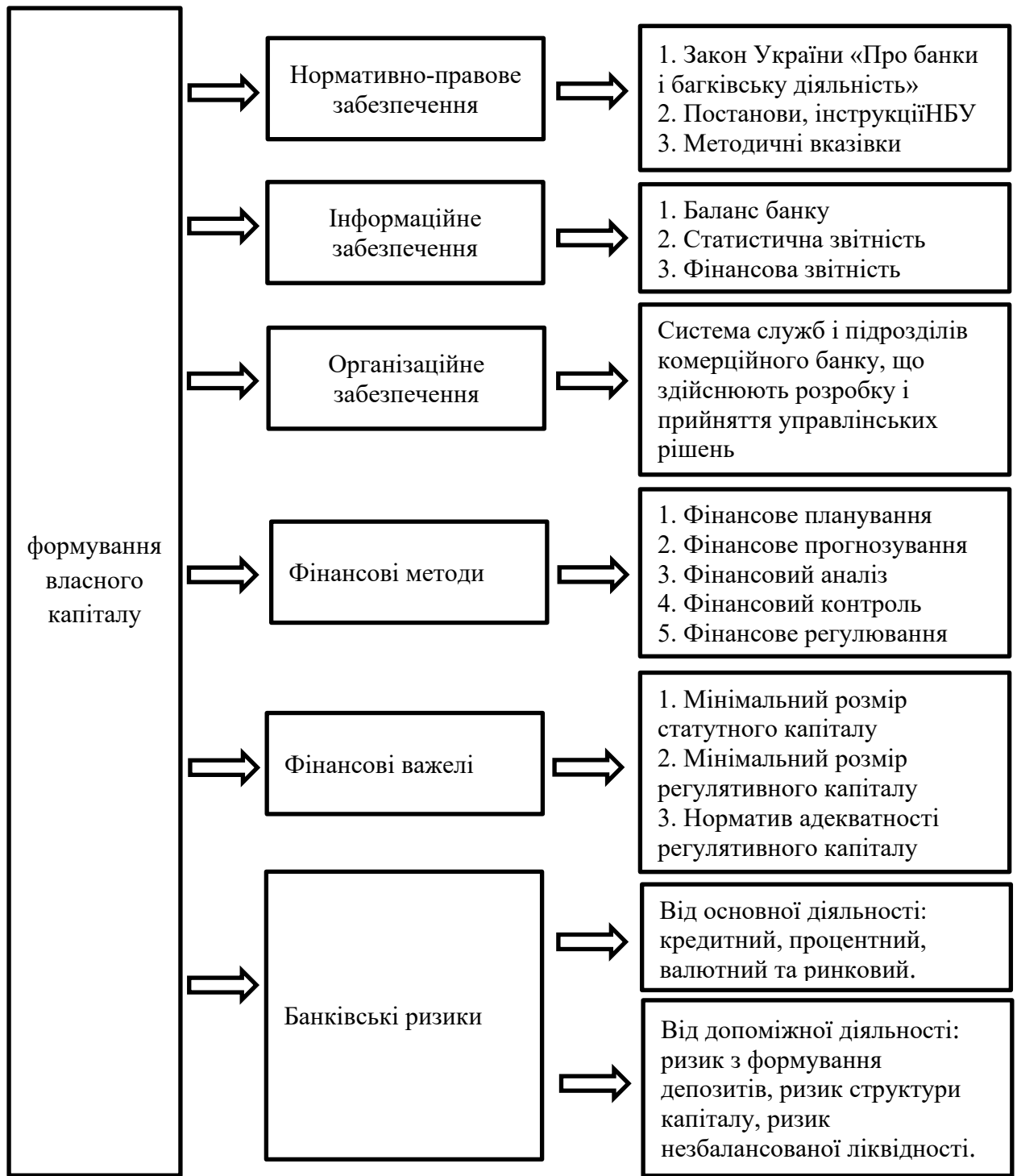

Рис. 3.4. Удосконалення механізму формування власного капіталу банку

Джерело: розроблено автором.

Для підвищення ефективності управління ризиками спостережним радам та правлінням банків варто вжити низку заходів [19, с. 84]:

1. Забезпечити постійний моніторинг та оцінку ризиків;

2. Запобігти ухваленню неконтрольованих і нерегламентованих рішень, пов'язаних із банківськими ризиками;
3. Забезпечити своєчасне формування резервів на покриття ризиків під активні операції;
4. Забезпечити створення в банку ефективної системи збереження, обміну та використання інформації стосовно функціонування управління ризиками;
5. Запровадити проведення регулярної оцінки фінансового стану банку з метою забезпечення своєчасного реагування відповідно до даних системи моніторингу;
6. Забезпечити зжиження ризиків, що виникають у банку з метою посилення захисту інтересів акціонерів та вкладників, що сприятиме збільшенню обсягу акціонерного капіталу та депозитів;
7. Впровадити систему нагляду за відділеннями банку з метою підвищення ефективності їхньої діяльності
8. Забезпечити використання досвіду кращих закордонних та вітчизняних банків з управління ризиками, що забезпечить прийняття більш ефективних рішень.

Таким чином, запропонований механізм формування банківського капіталу повинен включати сукупність взаємопов'язаних фінансових методів, важелів, правового й інформаційного організаційного забезпечення та ризиків які впливають на капіталізацію банку. Оптимальне поєднання цих завдань може успішно сприяти ефективному розвитку банківської установи. Також, дозволить керівництву банку приймати виважені управлінські рішення, щодо формування власного капіталу.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати про неоднорідність і складність структури власного капіталу банків та процесу його формування. Величина власного капіталу є чинником забезпечення надійності функціонування банку і має бути під контролем органів, що регулюють діяльність комерційних банків.

Вітчизняний досвід показав, що основною проблемою в процесі формування власного капіталу банку є не нарощування капіталу, а встановлення його оптимальної для конкретного банку величини з урахуванням таких факторів, як: ризиковість розміщення активів, специфіка пасивних операцій, структура власності та галузева приналежність клієнтів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснений аналіз власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк». На основі отриманих результатів зроблено наступні висновки:

1. Досліджено сутність та види банківського капіталу, де банківський капітал виступає грошовими коштами та виражена у грошовій формі частка матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів та надання послуг з метою отримання прибутку.

2. Розглянувши функції та складові власного капіталу банку можна зробити висновок про те, що власний капітал у банківській діяльності має дещо інше призначення, аніж в інших сферах підприємництва. Це чітко простежується через функції, які виконує власний капітал банку, таких як: захисна, забезпечення оперативної діяльності, регулювальна.

3. Визначено нормативно-законодавчу базу регулювання діяльності комерційних банків, та у відповідності до Базельських домовленостей щодо визначення адекватності капіталу, НБУ визначив порядок розрахунку регулятивного капіталу комерційного банку, де регулятивний капітал банку включає: основний капітал (1-го рівня) та додатковий капітал (2-го рівня).

4. Розглянуто організаційно-економічну характеристику АТ КБ «ПриватБанк», де визначено, що ПриватБанк є одним з перших приватних комерційних банків, створених в Україні, найбільш інноваційних банків світу. За даними НБУ, АТ КБ «ПриватБанк» є найбільш прибутковим банком України за 2021 рік, який заробив 35,05 млн. грн.

5. Проведений аналіз власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» показав, що загальний обсяг власного капіталу впродовж 2017 – 2021 рр. збільшувався за рахунок збільшення статутного капіталу в 2017 році на 155 365 млн. грн., зменшенням дефіциту та результатами діяльності банку в 2019 та 2021 роках.

В цілому ПриватБанк постійно нарощує свій капітал, створюючи міцну базу для розширення обсягів послуг, що надаються, та які в майбутньому будуть надаватися.

6. Для розробки аналізу ефективності управління власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» було використано метод коефіцієнтів за допомогою якого виявляють кількісний взаємозв'язок між різними статтями, класами чи групами статей балансу.

Всі важливі показники знаходяться в нормальних межах, банк працює рентабельно, АТ КБ «ПриватБанк» є фінансово стійким і стабільним. Це означає, що банк є фінансово стійким і стабільним.

7. Розглянуто вплив факторів на формування власного капіталу банку. Фактори, що мають вплив на достатність капіталу банківської установи розділяються на екзогенні та ендогенні.

Фактори, які впливають на розмір капіталу банку – це граничний розмір активних операцій банку, специфіка клієнта банку, характер і ступінь ризику активних операцій банку, Розвиток ринку кредитних ресурсів і кредитна політика НБУ.

8. Розроблено удосконалення механізму формування власного капіталу банку, що включає сукупність взаємопов'язаних фінансових методів, важелів, правового й інформаційного організаційного забезпечення та ризиків які впливають на капіталізацію банку.

9. Для удосконалення формування власного капіталу банку було запропоновано низку заходів підвищення ефективності управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акціонерне Товариство Комерційний Банк «ПриватБанк» річний звіт 31 грудня 2018 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/PB_SepUkr_2019.04.23FINAL1.pdf
2. Акціонерне Товариство Комерційний Банк «ПриватБанк» річний звіт 31 грудня 2019 року. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Richnij+zvit+za+2019rg..pdf>
3. Акціонерне Товариство Комерційний Банк «ПриватБанк» річний звіт 31 грудня 2020 року. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Річний+звіт+за+2020+p.pdf>
4. Акціонерне Товариство Комерційний Банк «ПриватБанк» річний звіт 31 грудня 2021 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf
5. Алейнік А.Ю. Сутність та класифікація банківського ризику. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 715–718.
6. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики. Київ : КНЕУ, 2002. 276 с.
7. Вожжов А.П. Формування ресурсів комерційних банків. *Фінанси України*. 2013. № 1. С. 116–129.
8. Герасименко В. Управління капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи. *Вісник НБУ*. 2010. № 10. С. 12–17.
9. Гребенщикова Т.С. Чинники формування власного капіталу банків України. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 525–530.
10. Григорук М.О. Проблеми і перспективи розвитку власного капіталу банків України. *Економічні студії*. 2018. № 2 (20). С. 41–45. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/533718.pdf>
11. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи. *Тернопіль*. 2015. 317 с.
12. Довгань Ж.М. Діяльність вітчизняних банківських установ в умовах економічної кризи. *Світ фінансів*. 2010. Вип. 4. С. 196–201.
13. Єгорова О.А. Економічна сутність категорії «Капітал банку» та його класифікація. Харків : ХНЕУ, 2014. С. 1–4.

14. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
15. Зінковська Я.В. Актуальні аспекти управління капіталом комерційного банку. *Економічні науки*. 2009. С. 31–35.
16. Івахненко І.С. Фінансування інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 4. С. 212–218.
17. Кириченко О. Банківський менеджмент: Навч. посібник. К : Основи, 1999. 671 с.
18. Кірсенко Ю.В. Механізм формування капіталу банку в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 1. С. 672–676.
19. Кльоба Л.Г. Напрями вдосконалення управління банківськими ризиками. *Економіка та держава*. 2017. № 6. С. 80–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_6_17
20. Коваль С. Теоретичні основи механізму формування власного капіталу банку. *Вісник THEU*. 2009. № 1. С. 106–116.
21. Колеснік Я.В. Статистичне вивчення формування власного капіталу банку. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія : Економічна, 2011. № 943. С. 176–184.
22. Криклій А.С. Банківський капітал: соціально-економічна сутність, склад та призначення. *Фондовий ринок*. 2009. № 39. С. 12–15.
23. Кушнір С.О. Особливості формування власного капіталу комерційних банків України. *Молодий вчений*. 2016. № 4. С. 104–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4_28
24. Лор А.К. Достатність капіталу банку: фактори впливу та зовнішній механізм забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. С. 1–8.
25. Матлага Л.О. Сутність банківського капіталу та його взаємозв'язок із поняттям «ресурси банку». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. Вип. 25. С. 125–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2014_25_23

26. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. К : Основи, 1998. 963 с.
27. Міжнародний портал порівняння фінансових ресурсів. URL: <https://financer.com/ua/>
28. Музичка О.М. Забезпечення достатності капіталу банківських установ як основа формування ефективної регіональної банківської системи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 5 (109). С 320–329.
29. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
30. Недірова З.А. Функції власного капіталу банку. *Наукова думка сучасності*. 2017. С. 1–2.
31. Островська Н.С., Швець О.Ю. Капіталізація банківської системи: сучасний стан та перспективи у трансформаційних умовах розвитку економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 21. С. 145–150.
32. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/ru>
33. ПАТ КБ «ПриватБанк» Окрема фінансова звітність разом зі звітом незалежного аудитора 31 грудня 2017 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_05_05.pdf
34. Роуз П.С. Банковский менеджмент. М: Изд-во Дело Лтд, 1995. 710 с.
35. Солошенко В.В. Економічна сутність банківського капіталу. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С. 701–704. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_1_170
36. Суторміна К.М. Економічна сутність банківського капіталу. Київ : ДВНЗ, 2013. С. 408–410. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32611951.pdf>
37. Фостяк В.В. Функції банківського капіталу в забезпеченні розвитку банківської системи України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20 (1). С. 257–263.
38. Юрчишена Л.В. Формування власного капіталу комерційного банку. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. № 1. С. 60–66.

ДОДАТКИ

Структура власного капіталу АТ КБ «Приватбанк»

за 2017-2021 рр. млн. грн.

Показник	Статутний капітал	Емісійний дохід	Резерви переоцінки будівель	Результат від операцій з акціонером	Резервні та інші фонди банку	Накопичений дефіцит	Всього капіталу
Власний капітал станом на 31 грудня 2017 року	206 060	23	769	12 174	6 211	(201 139)	23 619
Прибуток за рік	-	-	-	-	-	378	378
Інші сукупні збитки за рік	-	-	(16)	-	-	-	(1 016)
Всього інших сукупних доходів/(збитків) за рік	-	-	(16)	-	-	378	(638)
Реєстрація акціонерного капіталу	155 365	-	-	-	-	-	-
Збільшення акціонерного капіталу, профінансоване за рахунок державних облігацій	-	-	-	-	-	-	48 365
Результат від	-	-	-	2 240	-	-	2 240

Продовження додатку А

первісного визнання державних боргових цінних паперів, отриманих як внесок в акціонерний капітал							
Інше зменшення акціонерного капіталу	-	-	-	-	2 008	2 583	-
Переведення (амортизація) резерву переоцінки приміщень до нерозподіленого прибутку	-	-	(20)	-	-	20	-
Переведення резервів	-	-	-	-	2 584	(2 584)	-
Власний капітал станом на 31 грудня 2018 року	206 060	23	687	12 174	6 211	(190 388)	31 464
Прибуток за рік	-	-	-	-	-	12 798	12 798
Інші сукупні доходи/(збитки) за	-	-	1	-	-	-	(1 874)

Продовження додатку А

рік							
Всього інших сукупних доходів/(збитків) за рік	-	-	1	-	-	12798	10 924
Рекласифікації приміщення до інших активів	-	-	(31)	-	-	31	-
Вибуття приміщень	-	-	(32)	-	-	31	-
Переведення (амортизація) резерву переоцінки приміщень до нерозподіленого прибутку	-	-	(20)	-	-	20	-
Власний капітал станом на 31 грудня 2019 року	260 060	23	614	12 174	6 850	(169 918)	54 529
Прибуток за рік	-	-	-	-	-	32 609	32 609
Інші сукупні доходи/(збитки) за рік	-	-	(55)	-	-	-	1 974
Всього інших сукупних доходів/(збитків)	-	-	(55)	-	-	32 609	34 583

Продовження додатку А

за рік							
Переведення (амортизація) резерву переоцінки приміщень до нерозподіленого прибутку	-	-	(18)	-	-	18	-
Виплата дивідендів	-	-	-	-	-	(11 518)	(11 518)
Переведення до резервного фонду	-	-	-	-	639	(639)	-
Власний капітал станом на 31 грудня 2020 року	260 060	23	689	12 174	8 481	(171 655)	52 825
Прибуток за рік	-	-	-	-	-	24 302	24 302
Інші сукупні доходи	-	-	114	-	-	-	(1 549)
Сукупний дохід	-	-	114	-	-	24 302	22 753
Переведення (амортизація) резерву переоцінки приміщень до нерозподіленого прибутку	-	-	(39)	-	-	39	-
Переведення до	-	-	-	-	1 631	(1 631)	-

Продовження додатку А

резервного фонду							
Дивіденди, визнані як розподілені між власниками	-	-	-	-	-	(24 457)	(24 457)
Власний капітал станом на 31 грудня 2021 року	206 060	23	638	12 174	9 696	(157 247)	66 615
Прибуток за рік	-	-	-	-	-	35 050	35 050
Інші сукупні доходи	-	-	(26)	-	-	-	(1 818)
Сукупний дохід	-	-	(26)	-	-	35 050	33 232
Переведення (амортизація) резерву переоцінки приміщень до нерозподіленого прибутку	-	-	(25)	-	-	25	-
Переведення до резервного фонду	-	-	-	-	1 215	(1 215)	-
Дивіденди, визнані як розподілені між власниками	-	-	-	-	-	(19 442)	(19 442)